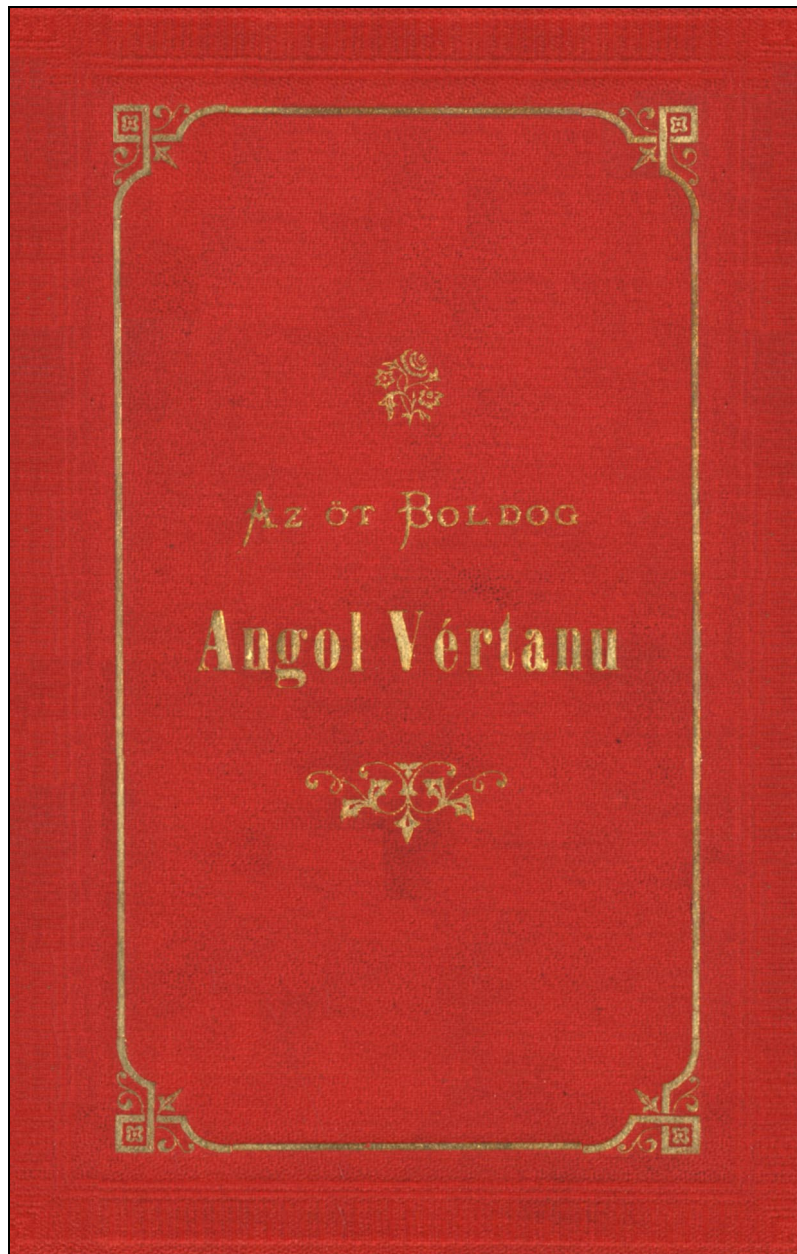

K. A. Az öt boldog angol vértanú Jézus Társaságából

mű a Pázmány Péter Elektronikus Könyvtár (PPEK)
– a magyarnyelvű keresztény irodalom tárháza – állományában.

Bővebb felvilágosításért és a könyvtárral kapcsolatos legfrissebb hírekért
látogassa meg a <http://www.ppek.hu> internetes címet.

Impresszum

K. A. német eredetije után
Az öt boldog angol vértanú Jézus Társaságából

Az egyházi hatóság jóváhagyásával

A könyv elektronikus változata

Ez a publikáció a Kalocsán 1888-ban a Hirnök kiadásában megjelent könyv elektronikus változata. Az öt vértanú nevét az eredeti angol helyesírással írtuk itt.

Az elektronikus változat tartalmaz egy-egy rajzot Szent Campion Ödönről és Szent Briant Sándorról.

Tartalomjegyzék

Impresszum	2
Tartalomjegyzék	3
Előszó.....	4
Boldog Campion Ödön	7
Boldog Woodhouse Tamás	14
Boldog Nelson János.....	17
Boldog Briant Sándor	20
Boldog Cottam Tamás	24
Végző.....	28

Előszó

A 16. és 17-ik században Angolország iszonyú vérengzésnek volt színhelye. A szomorú emlékü egyházszakadás, melynek szerzője VIII. Henrik angol király volt, számtalan áldozatába került a katolikus anyaszentegyháznak. Egyháziak úgy, mint világiak készebbek voltak egyházukért és katolikus hitükért vérüket és életüket áldozni, mint egy zsarnok bitorolt lelki fennhatóságának szolgalelkűleg hódolni.

VIII. Henrik ugyanis tizenhét évig tartott házassága után törvényes nejét, aragóniai Katalint megunván, szívét az udvari hölgyek egyikének, Boleyn Annának ajándékozta. S hogy ez utóbbit nőül vehesse, elhatározá, hogy Katalinnal kötött házassági frigyét törvényes úton föl fogja bontani. Céljának elérésére magához a pápához, VII. Kelemenhez fordult. A pápa azonban megvizsgálván az ügyet, semmi áron sem egyezhetett abba, hogy a király törvényes neje életében új házasságra léphessen. Henrik tehát a vak szenvedélytől elragadtatva és Boleyn Anna unszolására, először titkon, később ünnepélyesen egybekelt vele, minek következtében Rómával szakított és magát az angol egyház fejének nyilvánítá s oly jogokat ragadott magához, melyek egyedül az apostoli szentséket illetik.

De a király nem elégedett meg azzal, hogy ő maga elszakadt Rómától, az egyház egységének középpontjától, hanem ugyanazt követelte népétől is, protestánsná akarta tenni egész birodalmát.

És fájdalom, a papság nagy többsége, éppen úgy, mint a világi hívek, részint haszonlesésből, részint félelemből, a király parancsai előtt gyáván meghajoltak. Henrik az ország püspökeit hivataluktól felfüggesztette, s csak azokat hagyta meg állomásaikon, kik neki, mint legfőbb egyházi elöljárónak, hűségi esküt tettek. Ugyanily esküt követelt a többi papoktól s az ország valamennyi hivatalnokaitól. Ezen eskü megtagadását felségsértésnek tekintette és mint ilyet büntette. A kolostorokat és jótékony alapítványokat eltörölte, és azokat hízelgői és bűnrészesei közt osztotta szét.

Dacára azonban ily csábításoknak és erőszakos rendszabályoknak, mégis találkoztak hőslélekű férfiak, nemcsak papok és szerzetesek, hanem világiak is, kik a zsarnok és egyházellenes rendeleteket határozottan kárhoztatták és készebbek voltak vagyonukat, sőt életüket is föláldozni, mint sem katolikus hitüktől és Róma egységétől megválni.

Ily hithősök és vértanúk voltak a többi közt Fisher János rochesteri bíbornok-püspök és Morus Tamás angol államkancellár; mindketten már a boldogok sorába vannak avatva. Az elsőről III. Pál leveleiben azt mondja, hogy életszentsége által tündöklő, tudományossága által jeles, kora által tisztos férfiú és az ország papságának éppen úgy mint az egész anyaszentegyháznak díszé és fénye. Morus Tamást pedig a szent tudományokban széles ismeretű férfiúnak és az igazság rettenthetetlen bajnokának és bevallójának nevezi. E két férfiúval együtt 1886. dec.9-ikén kelt pápai rendelet folytán még más 52 vértanú iktattatott a boldogok lajstromába, kik közül 28 még VIII. Henrik alatt, a többi 22 pedig Erzsébet királynő idejében vérzett el.

Henriket fia, VI. Eduárd, követte a trónon, ki akkor még csak 10 éves gyermek volt. E kiskorú fiú rövid uralkodása alatt a kormány élén álló férfiak, kik az egyház megrablásában bűnrészesek voltak, sokkal inkább el voltak foglalva azzal, hogy elrablott jószágukat biztosítsák és a kálvinizmusnak utat törjenek, mint sem hogy a katolikusok üldözésére idejük juthatott volna.

Eduárd halála után (1553) csakhamar Mária kiáltatott ki királynőnek, ki VIII. Henriknek és aragóniai Katalinnak egyedül törvényes leánya volt. Mária mindjárt trónra lépése után azon buzgólkodott, hogy a katolikus vallást az országban visszaállíthassa. És ez jó részben sikerült is, mert uralkodása alatt Angolország még egyszer visszatért a katolikus egyház kebelébe; de sajnos, csak rövid időre! Mária ugyanis, mielőtt megkezdett művét befejezhette

és megszilárdíthatta volna, 1558-ban meghalt és halálával Angolország újra a protestantizmus karjaiba sodortatott.

Máriát VIII. Henrik méltó leánya, Erzsébet, követte a trónon, ki az említett Boleyn Annával folytatott házasságtörési, sőt vérfertőzősi viszony gyümölcse volt. Igaz ugyan, hogy az új királynő még Mária halálos ágyán katolikus érzületet színlelt, esküvel bizonyította, hogy ő szívből-lélekből katolikus, sőt azzal a borzasztó átkozódással is igyekezett szavainak hitelt szerezni, hogy nyelje el őt elevenen a föld, ha igazat nem mond.

Erzsébet eleinte katolikusként viselkedett, míg ti. a trónon magát biztosnak nem érezte; a szentségekben is részesült, a régi katolikus szertartások szerint kívánta magát megkoronáztatni, ámbar Angolország összes püspökei közül csak egy találkozott, aki ebbe belenyugodott és a szokásos esküt letette. De nemsokára a királynő levetette az álarcot és nyíltan protestánsnak vallotta magát. Az istentelen nő csakhamar megszakította a Rómával való közösséget, fölvette az angol egyház fejének címét s annak elismerésére esküvel kötelezte alattvalóit is. Jól tudván saját törvénytelen származását és hogy jogos igényt nem tarthat az angol koronára, trónját leginkább az által vélte biztosíthatni, ha az egyház-rablásban bűnrészes férfiakra támaszkodik. Ezek, jóllehet az apostoli szentszék őket az ellenkezőről biztosította, mégis a rossz lelkiismeret által zaklatva, mindig attól tartottak, hogy az elrablott jószág tőlük vissza fog követeltetni. Ezért a Rómától való végleges elszakadásban látták legbiztosabb zálogát annak, hogy az elrablott birtokot békében fogják élvezhetni.

Újra megkezdődött a hithű katolikusoknak véres és vérnélküli üldöztetése, melynek áldozatai kivált a katolikus papok voltak. A parlament, amely legnagyobb részt a katolikus egyház legelkeseredettebb ellenségeiből alakult, különféle üldözési rendeleteket bocsátott közre, melyek utoljára oly kegyetlenek voltak, hogy maga Erzsébet átallotta azokat teljes szövegük szerint végrehajtani. És miután eme rendeletek mind leginkább a katolikus papok és Angolországban való tartózkodásuk ellen irányultak, előre volt látható, hogy nem sokára be fog következni az idő, midőn Angolországban a katolikusok papjaiktól teljesen meg lesznek fosztva és az eretnokség mindennemű veszedelmeinek kitéve.

Hogy ennek a bajnak elejét vegye dr. Allen Vilmos, igen tudós teológus és a douay-i egyetemen tanár, ugyanott 1568-ban papnevelő intézetet állított föl. Célja az volt, hogy fiatal angolokat az erényben és tudományban kiképezzen, azokat papokká szenteltesse, azután mint hithirdetőket hazájukba visszaküldje s a katolikus religió fennmaradását biztosítsa.

Nem sok idő telt el és az említett papnevelő intézet 150 növendéket számított. Hat év lefolyása után pedig már papokat küldhetett Angolországba. E szeminárium dicsőségének fénypontját azonban mindenkor az fogja képezni, hogy volt növendékei közül többen mint 150-en a szent hitért vérüket ontották. Azonfölül voltak számtalanok, kik hasonlóképp hitükért részint a fogságban elhaltak, részint évekig tartó fogságot, kegyetlen kínokat, üldöztetést és számkivetést szenvedtek. Idővel több ily „angol szeminárium” keletkezett Európában, ú. m. Valladolidban, Lisszabonban, St. Omerban; köztük mégis a legnagyobb fontossággal bírt az úgynevezett „angol kollégium”, melyet XIII. Gergely pápa 1579-ben alapított, s amely hasonlóképp nem egy áldozatot nevelt az angol vérengző üldöztetés számára.

1579. október havában dr. Allen Rómába jött, hogy páter Merkuriánnak, a jezsuiták akkori generálisának az angol katolikusok buzgó kérését ismételve előterjessze: ezek ugyanis arra kérték, hogy nekik is a Társaságból néhány atyát küldjön, amit már sok más ország kívánságára megtett. A generális azonban attól tartott, hogy ily eljárás még szigorúbb rendeletek kibocsátására szolgáltatna alkalmat a katolikusok ellen, sőt, az emberek gyarlóságát tekintve, az angol papság között is, mely különben mind erényre, mind tudományra kitűnt, talán némi féltékenységet kelthetne. Dr. Allen azonban elosztatta a nehézséget s ajánlata végre elfogadtatott. Alig lett köztudomásúvá e határozat, úgymond dr. Allen, hogy ti. az olyannyira veszélyes angol misszióba új munkások fognak küldetni, a Jézus

Társaságból nagy tudományú férfiak, nemcsak angol, hanem más nemzetiségűek is jelentkeztek, ezek között maga az akkori tartományfőnök és Merkurián után generálissá lett Aquaviva Kolos is – elüljáróik előtt leborulva, könnyek közt kérték őket, hogy az angol misszió szenvedéseiben részt vehessenek.

Nagyon természetes, hogy a született angoloknak adatott az elsőség. Így történt, hogy Parsons Róbert és Campion Ödön atyákat küldötték először Angolországba, hogy ott a Jézus Társaságának azon új rendtartományát megalapítsák, mely bölcsője lett azon sok vértanúnak, kiket az egyház jelenleg szentjei között tisztel. Tulajdonképpen Campion atya volt az első, ki az új rendtartományt vértanúi halála által megdicsőítette. Előbb szenvedett azonban két más páter, de akik még az angol rendtartomány megalapítása előtt vétettek föl a Társaságba és véreztek el.

Ez a két vértanú Woodhouse Tamás és Nelson János volt. Boldog Campion Ödön atyával együtt ugyanazon a napon szenvedett vértanúságot Boldog Briant Sándor; fél évre rá követte őket Cottam Tamás.

Ez öt vértanúnak rövid életírását adjuk e kis könyvben, mely némiképp visszatükrözi az egyháznak akkori állapotát s a katolikusok helyzetét Angolországban.

Boldog Briant Sándor, S. J.
B. Campion Ödön, S. J. – B. Cottam Tamás, S. J.
(Saját arcképeik szerint rajzolva.)

Boldog Champion Ödön¹

Jézus Társaságának rendfőnöke, páter Merkurián, hogy az üldözött angol katolikusoknak segítyt küldjön és szerzetét Angolországban szervezze, két nagy tehetségű jezsuita pátert küldött a katolikus vérrel áztatott tartományokba: páter *Parsonst* és páter *Campiont*. Ez utóbbi méltán tekinthető az angol jezsuita vértanúk vezérének.

Campion Ödön ugyanazon évben született Londonban, amelyben Jézus Társasága Rómában megalapított: 1540. évi január hó 25-ikén. Szülei szegények, de katolikusok voltak.

Tudományos kiképzetését a híres angol egyetemen Oxfordban nyerte. Itt rövid idő múlva az első szónok hírében állott, sőt azokat, akik ékesszólásuk által kitűntek, *Campionistáknak* kezdték nevezni.

Barátainak rábeszélésére egy anglikán püspök, Cheney, által szerepappá szenteltette magát. Ezen cselekedete fölött egész életén át bánkódott, miután megtudta, hogy az eretnek püspök csak bitorolta a püspöki hatalmat, de azzal nem bírt és belátta, hogy ezen cselekedete által a katolikus szent hit ellen nagy bűnt követett el. Erre csakhamar lemondott a csillogó reményekről s a fényes pályáról, mely előtte állott, töredelmes gyónás által kibékült az anyaszentegyházzal s 1569. augusztus i-én elhagyta Oxfordot és Dublinba ment. Itt egy évig tartózkodott, mialatt idejének nagy részét imádságra s a szigorú önsanyargatás gyakorlataira fordította. Ekkor már folyton szemei előtt lebegtek isteni Üdvözítőnk szavai: „Aki utánam akar jönni, tagadja meg önmagát, vegye föl keresztjét és kövessen engem.”

Ekkor jelent meg V. Pius pápának bullája a gonosz Erzsébet királynő ellen. Most ismét mintegy bosszúból indultak meg az új szigorú angol rendeletek a katolikusok ellen. Campion maga az írthoni alkirály, aki jóakarója volt, figyelmeztette, hogy, mint buzgó katolikus, nagy veszélyben van. Erre nevet változtatva s álruhába öltözve, a rendőrök folytonos üldözése között Londonba menekült. Innen Flandriába akart átkelni, de a hajón elfogták. Börtönbe került, ahol őrei mindenéből kifosztották. Végre mégis sikerült kimenekülnie s hálát adhatott Istennek, hogy Flandriába juthatott.

Először Douay-be ment, hol őt dr. Allen a legnagyobb örömmel fogadta. Egy ideig a hittudományok tanulmányozásával foglalkozott. Nemsokára azonban elhagyta Douay-t s ámbár egyik barátja följánlta neki az útiköltséget, mégis az apostolok példájára gyalog ment Rómába, hol 1573-ban érkezett meg.

Campion szíve nagyobb tökéletesség után sóvárgott, ő teljesen és egészen Istennek akart szolgálni. Úgy vélte, hogy ezt a Jézus Társaságában fogja elérhetni s azért fölvételért esedezett.

A fölvételt sikerült megnyernie és az osztrák tartományfőnök gondjaira bízott. P. Magius, az akkori tartományfőnök, éppen visszautazott Rómából Prágába s magával vitte Campiont is. Prágából 1574. október 7-ikén az akkor megnyitott noviciátusba, vagyis jelöltek házába, Brünnebe küldték.

Brünneben még egy évszázad után is beszéltek Campionról, hogy a Boldogságos Szűz Mária, kit ő a legbuzgóbban tisztelt, egykor a kertben megjelent neki és tudtára adta, hogy kedves halállal fog kimúlni, mert mint vértanú fogja vérét ontani.

Mint novicius az igaz és alapos erényekben oly szembetűnő haladást mutatott, hogy még mielőtt fogadalmait letette, már is majd Bécsbe, majd Prágába, a tevékeny élet mezejére rendelték. Szerzetesi fogadalmait Prágában tette le. A tevékeny életet mint a latin és görög nyelv tanára kezdte meg. Később majd mint az ékesszólástan és bölcsélet tanára, majd mint a

¹ A könyv megírása óta már a szentek sorában van (PPEK).

nemes konviktus felügyelője, majd ismét mint az akadémia kongregációjának elnöke működött. A prágai érsek pappá szentelte s ettől fogva főleg mint szónok működött áldásosan. II. Rudolf császár szívesen hallgatta szentbeszédeit. Maga a protestáns angol követ, aki a császárral együtt hallgatta Campiont, rendkívül örült, hogy Angliába való visszatérésekor azt a szentbeszédet emlék gyanánt magával vihet.

De Isten Campiont másfelé rendelte. A szép működési tért hirtelen ott kellett hagynia. A rend generálisának egy levele Rómába hívta: gyorsan kell elutaznia, szólott a parancs, hogy Rómából az angol missziókba mennél előbb elindulhasson. Campion, a szent engedelmesség gyermeke, azonnal odahagyta Prágát. Rendtársai már ekkor mint jövőendő vértanút üdvözölték szerencsekívánataikkal. Ferdinánd főherceg, aki éppen Prágából Innsbruckba utazott, kísérelte ki, hogy kellemes társaságát élvezhesse. Innsbruckból Páduáig gyalog ment. Innen kiindulva, április 2-ikán (nagyzsombaton) érkezett meg Rómába.

Már április hó 18-ikán útnak indult a két páter: Parsons és Campion, Anglia felé. A szentatyától, XIII. Gergely pápától, az apostoli áldást és V. Pius pápa bullájának kedvező magyarázatát kérték ki és meg is nyerték. E magyarázat szerint a katolikusok Erzsébetet királynéjuknak elismerhették, de nem az angol egyház fejének.

A két jezsuita pátert egy segéd rendtárs, Emerson Rudolf is kísérte; velük ment hét más pap és három egyéb útítárs. Útjukat Milánó felé vették, melynek szent főpásztora, Borromei Szent Károly, teljes nyolc napig tartotta őket magánál. Május hó 31-ikén Rheimsbe értek. Itt támadt Campionnak az a kísértő gondolata, hogy vajon a fenyegető veszélyek közepette lesz-e Angolországban működésének oly eredménye, amelyet Csehországban tapasztalt. Nem tudta megállni, hogy erről dr. Allennek ne írjon. Ez a következőképen válaszolt: ő azt hiszi, hogy üdvös működése Angolországban dúsabban fog gyümölcsözni, mint Csehországban; azonfölül Angolország gazdagabban jutalmazhatja meg fáradságait és munkáit ... s a jutalom, a dicső vértanú halál. – Campion mindig igen örömet ismételte e szavakat, ha barátjaival társalgott.

Június 6-ikán a három jezsuita együtt folytatta útját, míg a többiek kisebb csoportokban utánuk jöttek. Szent-Omerbe érkezvén, rendtársaiktól a legszívesebben fogadtattak.

„De hogyan fognak Angliába bejutni? – kérdék őket minden oldalról. Nemcsak neveik ismeretesek már Angolországban, hanem az összes rendőrség utasítva van, hogy résen legyen, és azonnal elfogja a jezsuitákat, mihelyt partra lépnek. Arcképeik a tengerparti városok kapuira vannak kiakasztva, hogy mindenki fölismerhesse őket. Egy áruló, bizonyos Sledd, az angol kormánynak mindent elárult.”

Ezek a hírek, ámbár hitelesek voltak, nem rettentették vissza a bátor vállalkozó hithirdetőket, hanem csak óvatosabbakká tették.

P. Parsons, kapitány ruhába öltözve, Doverbe hajózott. Álruhájában bízva egyenesen a város kormányzójához vezettette magát és sürgősen kérte őt, hogy parancsolja meg hivatalnokainak, hogy ha két-három nap múlva egy Patrik nevű ír honi kereskedő kiszáll, azt azonnal tovább menni engedjék, mivel üzleti dolgokban Londonban való jelenléte nagyon kívánatos. A csel csaknem megghiúsult. Az állítólagos kereskedő, ti. páter Campion, a szolgának öltözött Emersonnal csakugyan kiszállt, de nem eresztették azonnal tovább. E közben ugyanis a kormány részéről szigorított rendeletek érkeztek Doverbe, hogy jobban vigyázzanak és az álruhák által ne engedjék magukat félrevezettetni. Azért a két jövevényt azonnal a kormányzóhoz vezették. Ez pedig azt vélte, hogy P. Campionben magát a híres dr. Allent fődözte fel. Rögtön parancsot adott, hogy szigorú őrizet alatt Londonba vigyék; a lovak és az őrség már a város kapuinál vártak. A kormányzó azonban egyszerre habozni kezdett s végre mind a kettőt szabadon bocsátotta. Mily jó volt, hogy a lovak már készen álltak! Ugyanazon lovakon akadály nélkül siettek Gravesendbe, innen pedig a Themse folyamon Londonba hajóztak.

Amint a fővárosba érkeztek, már a parton vártak buzgó fiatal emberek, kik azzal voltak megbízva, hogy a jezsuitákat feltűnés nélkül biztos helyre vezessék. Egy Gilbert nevű hű katolikus házába szállásolták őket. Hogy azonban ezt a derék embert szükség nélkül veszélynek ki ne tegyék, P. Campion számára egy külön lakást béreltek.

P. Campion lakása csak a katolikusok előtt volt ismeretes. Ebben gazdagon ékesített kápolnát rendeztek be, melyben Szent Péter és Szent Pál apostolfejedelmek ünnepén e szavak fölött: „Te Péter vagy” stb. lángoló buzgalmú első szentbeszédjét tartotta.

Egy megbízható katolikus felügyelt arra, hogy valami idegen be ne lopóddzék. A hívek száma rövid idő alatt úgy megszorodott, hogy P. Campion az egész napot, sőt az éj egy részét is azok gyóntatására és oktatására kellett fordítania, akik az egyház kebelébe visszatérni óhajtottak. De íme! dacára minden elővigyázatnak, a dolog a városi hatóság fülébe jutott, mely azonnal kémeket küldött szét, hogy a jezsuitát fölkeressék. Szerencsére még jókor érkezett P. Parsons Londonba, ki a fenyegető veszélyről már előbb értesült. Mint a misszió főnöke, azonnal megparancsolta P. Campionnak, hogy Londont odahagyja és ruhát változtatván, álnév alatt a közeli falvak lakóit oktassa s így elégítse ki lángoló hitbuzgalmát. Ugyanezt tanácsolta azon világi papoknak is, kik magukat az ő rendelkezésére bocsátották.

Mielőtt azonban a két jezsuita Londont augusztus vége felé odahagyta volna, még egy magyarázó iratot adtak ki, melyből elfogatásuk esetén egy példány biztos egyén által a városi tanácsnak volt kézbesítendő.

Erre főképpen az a hazug hír adott alkalmat, hogy a pápa a katolikus fejedelmekkel Angolország megbuktatására szövetséget kötött és a két jezsuitát előre küldötte, hogy a vallás ürügye alatt a nemességet és a népet felizgassa s így az államot fenyegető nagy veszélyt előkészítse. – P. Parsons már egy alkalommal megcáfolta ugyan e hírt, mindazonáltal a fent említett magyarázó iratukban mindketten újból tiltakoztak ezen koholmány ellen és kimutatták egyszersmind, hogy miért jöttek Angolországba, nyíltan kimondván azt, hogy sem a börtöntől, sem a haláltól nem félnek, készek is bármikor a katolikus vallás igazságát az oxfordi és cambridge-i egyetemek ellen nyilvános vitatkozásokon védelmezni. – Elintézőn ezen ügyet, odahagyták Londont, P. Campion Angolország északi, P. Parsons déli részére vonult, hogy a lelkek üdvére ottan munkálkodjanak.

Még Londonból írta P. Campion 1580. év november havában a Társaság generálisának a következő sorokat: „Az aratás valóban igen nagy ... a szentségek kiszolgáltatásában mindenütt segítségünkre van a honi papság, mely egyaránt a tudományban s a jámborságban kitűnő, mindenfelé igen üdvösen működik s a mi működésünket is nagyon elősegíti.”

P. Parsons pedig ugyancsak az 1580. évben az üldözött angol katolikusok nemes magatartását magasztalja. A többi közt írja, hogy különösen három dolgot csodál rajtuk: a szentmise hallgatásánál rendkívüli ájtatosságukat, az egyház feje iránt tanúsított ragaszkodó szeretetüket és a szenvedések elviselésében kifejtett rendíthetetlen állhatatosságukat. – Az embernek kő szívvel kellene bírnia, írja P. Parsons, hogy meg ne induljon, ha látja és hallja, hogyan siránkoznak a szentmisénél, és mint emelik kezüket ég felé, ha a szentatyáért imádkoznak.

Viszont dr. Allen azt állítja e két jezsuita munkásságáról, hogy egy év alatt, 1580. júliustól 1581. júliusig, azaz P. Campion elfogatásáig, több lelket nyertek meg Istennek, mint egész életükben nyerhettek volna, ha még oly soká és a világ bármely részében munkálkodtak volna is.

Ugyancsak dr. Allen írja néhány nappal később boldog Campionról: „P. Campion Ödön hivatásában nem kevésbé szorgos és munkás; nagyon valószínű, hogy Angolországban a katolikusok száma ez évben 10,000-rel szaporodott és nem tudom, vajon ez évben Isten a hitszónokok szavának valahol nagyobb erőt és nagyobb sikert adott, mint Angolországban.”

De nemcsak szónoklás és a szentségek kiszolgáltatása által igyekezett a két jezsuita használni, hanem főleg azon voltak, hogy a katolikus vallást irataikkal is védelmezzék és előmozdítsák.

P. Campion fenn említett védelmi iratát egy buzgó emberre bízta, kit a dolog annyira érdekelt, hogy azt még idő előtt kiadta. Az irat csakhamar egész Angolországban elterjedt és maguk a protestánsok is kíváncsiak voltak, vajon hittudósaik elfogadják-e a nyilvános vitatkozást? Ámde erre nem volt bátorságuk. Két kálvinista prédikátor azonban egy iratot adott ki a jezsuiták és különösen Campion, de egyáltalán a katolikus vallás ellen is. A mű nem okokkal harcolt, hanem oly ráfogásokkal és heves kifakadásokkal, melyekben ellenfeleinknek már akkor is nagy kedvük telt.

P. Parsons élesen és szabatosan felelt a gúnyiratra. Ugyancsak Parsons egy másik művet is adott ki, mely egyedül a katolikusoknak volt szánva s amelyben kimutatja, hogy a katolikusoknak nem szabad a protestáns istentiszteleten jelen lenni, jóllehet bensőleg hitükhöz hűek maradnak; némelyek ugyanis a katolikusok közül azt hitték, hogy e tekintetben a kormány rendeletének engedelmeskedhetnek, nehogy egész vagyonukat elkobozza.

P. Campion is ekkor adta ki azon híres művét, melyet később több idegen nyelvre lefordítottak. A mű címe ez: „Tíz bizonyíték a katolikus vallás megdönthetetlen igazságáról.” Ez a mű rövid idő alatt mindenütt elterjedt és az általa érintett köröket oly dühbe hozta, hogy a lehető legszigorúbb rendelet adatott ki a szerző kipuhatolására és elfogatására. S csakugyan már két hétre a mű megjelenése után P. Campion ellenségeinek kezeiben volt.

Az 1581. év július 16-án Lyfordban, Oxford közelében, találjuk P. Campiont, midőn egyik vasárnap több mint harminc katolikus jelenlétében a szentmisét mondja. A szentmisére sikerült egy Elliot nevű hitehagyott katolikusnak is bejutni, kit a kormány felbérelt és P. Campion felkutatására minden hatalommal felruházott. Amint Elliott bizonyossá lett arról, hogy a pap a rég keresett jezsuita, egyik emberét rögtön a közeli faluba küldötte száz fegyveres katonáért. A szentmise és szentbeszéd végén maga Elliot is gyorsan eltávozott, mire a házat csakhamar fegyveres csapat vette körül.

P. Campion és két más világi pap hirtelen egy búvóhelyre menekültek, s mialatt a katonák a házat felkutatták, egymást meggyóntatták. A katonák, kik a keresésben sokáig hiába fáradoztak, már haragosan távozni akartak, midőn Elliot újból felbuzdítja őket, hogy a keresést tovább folytassák. Ekkor a háziasszonynak vigyázatlanul kiejtett egy szava elárulta rejteküket és így P. Campion a következő napon, július 17-én, elfogatott és a két világi pappal és néhány katolikussal erős katonai kíséret mellett Londonba vitetett.

A csapat útközben Henley-t is érintette. Itt egy jámbor, egykori douay-i konviktor jött P. Campion elé, hogy iránta való tiszteletét nyilvánítsa. Ezt azonban oly feltűnő módon tette, hogy őt is azonnal elfogták. Midőn bevallotta, hogy pap, a többiekkel együtt Londonba hurcolták, hol a következő évben május 30-án vértanú halált szenvedett.

A foglyok július 22-én, egy szombati napon, érkeztek Londonba. Elöl lovagolt P. Campion, kezei hátra valának láncolva, lábai a ló hasa alatt összekötözve s kalapján egy nagy cédula volt megerősítve, melyre messziről olvasható betűkkel ez volt írva: „Campion Ödön, a lázító jezsuita!” A menet nagy bámész tömegtől kísérve, a Tower felé tartott. (Tower híres börtön.)

Amint egy nyilvános helyen álló kereszt előtt elvonultak, P. Campion mélyen meghajtotta magát. A Towerbe érkezvén, oly barátságosan vett búcsút az őket követő néptömegtől, hogy ennek láttára sokan nem tarthatták vissza könnyeiket. A Tower hadnagya, így nevezték ezen borzasztó börtön felügyelőjét, Owen Opton vala, a katolikusoknak elkeseredett ellensége. Ez Campionnak azonnal a „kis kényelmesség” nevű, nedves és búzzal telt üreget jelölte ki lakásul, hová sem világosság, sem üde levegő be nem hatolhatott, s oly szűk volt, hogy a fogoly abban egyenesen állani, vagy kinyújtózva feküdni képtelen volt.

Mivel maga a királynő is szerette volna azt a jezsuitát látni, P. Campion eléje vezettetett.

A királynő azon kérdésére, vajon királynőnek tartja-e őt? P. Champion igennel felelt, – amint XIII. Gergely pápa magyarázata szerint felelhetett is.

De midőn a királynő életet, szabadságot, gazdagságot és kitüntetést ígért neki, ha őt az angol egyház fejéül elismeri; a lehető leghatározottabban tiltakozott s az ajánlatot visszautasította.

Ezért ismét a Towerbe vezették vissza. Miután sem rábeszélés, sem ígéretek által nem tudhatták meg tőle, hogy kinek megbízásából jött Angolországba, minő házakat látogatott meg, kiket térített a katolikus hitre, iratait hol nyomatta ki, stb. stb. – kezdetét vette a kínzások különféle neme.

Kétszer egymás után vonták kínpadra s oly erőszakkal tördelték és nyújtogatták, hogy csontjai és tagjai egészen kijöttek helyeikből.

De minden hiába. Ezen kínzások által sem lehetett tőle valamit kitudni.

Még a kínpad fájdalmaiból fel sem épült, már is arra kényszerítették, hogy a Szent Pál templom protestáns esperesével a „Tíz bizonyíték” című műve fölött vitatkozzék. A vitatkozás három napon át tartott, naponként reggel is, délután is három-három óra hosszáig. Az esperes előtt egész könyvhalmaz feküdt, P. Champion pedig és a neki társul adott világi pap, Sherwin, – ki már négyszer a kínpadra vonatott és végre vértanúhalált is szenvedett, – egyedül emlékező tehetségükre voltak utalva, sőt szigorúan meg volt akadályozva, hogy támadólag fellépni ne merjenek. Mindazonáltal mind a ketten mint győzők távoztak a vitatkozás helyéről, úgy, hogy a protestánsok szégyenlették magukat prédikátoraik tudatlansága fölött.

Minthogy Campion ily úton nem sikerült legyőzni, egy más módhoz fogtak; ugyanis azt a vallomást akarták tőle kicsikarni, hogy ő a királynő ellen való összeesküvés részese, hogy így őt felségsértés vádjá alatt halálra ítélhessék.

E célból október 31-én másodszor és két napra rá harmadszor is a kínpadra vonták és tagjait oly kegyetlenül kifeszítették, hogy valóban azt hitte, hogy ezen kínzások által akarnak életének véget vetni. Mindennek dacára egy panaszszó sem lebbent el ajkairól; az egész idő alatt csendesén imádkozott, s midőn a bakó a kínpadról leemelte és karjain a börtönbe visszavitte, hangosan a „Téged Isten dicsérünk” hálaéneket („Te Deum”-ot) imádkozta.

Midőn a börtönőr kérdezte, hogy mit érez kezein és lábain? „Semmi rosszat, – úgy mond jó kedvében – mert hát egészen érzéketlenek.”

Vége november 14-én P. Champion hét más fogollyal, köztük P. Cottam Tamás rendtársával együtt az ítélszék elé állíttatott. A vád mindannyiuk ellen ugyanaz volt, ti. hogy a kormány és a királynő élete ellen összeesküdtek, hogy a népet fellázították és a külhatalmakat felizgatták, hogy Angolországra törjenek.

Mindannyian teljes joggal ártatlanoknak vallották magokat; P. Champion még a következő szavakban foglalta össze védelmüket: „Azt kérdezem: hogy egész Londonban, vagy bárhol az országban találkozik-e oly elvetemült lelkiismeretű bíró, aki bennünket egymás közt való összeesküvésről vádolni és elítélni merészelne; bennünket, akik, mielőtt e sorompók elé hurcoltattunk, soha együtt nem voltunk és soha egymást nem is láttuk?!” – A következő napon hét más pap állott ugyanazon ítélszék előtt, köztük P. Briant Sándor jézustársasági atya is.

Vége november 20-ikát tüzték ki P. Champion és társai ítéletének közzétételére. A nagy tanácsterem zsúfolásig megtelt minden rangú és korú hallgatókkal.

A terembe először a foglyok léptek, utánuk a törvényszéki tagok az esküdt bírakkal. Felolvasták a vádat; az ügy kimenetele a hallgatók kíváncsiságát a legnagyobb feszültségben tartotta.

A vádlottak a vád jogtalanságát pontról-pontra kimutatták; különösen fényes volt. P. Champion védőbeszédje, melyet saját és fogolytársai nevében mondott. De minden védelem hiába!

A korona-ügyész elég világosan adta tudtára a 12 esküdtnak a királynő akaratát, s ezek nem is késtek a vádlottak fölött a borzasztó „bűnös” szót, mint ítéletet, kimondani.

„A legigazságtalanabb ítélet, – mondja azon kor egyik történetírója, – mely valaha tudtommal ebben az országban hozatott, amely fölött nemcsak egész Angolország, de az egész keresztény világ csodálkozik, s mely miatt utódaink csak sajnálkozni és magukat szégyenleni fogják.”

Az ítélet következőleg hangzott: „P. Champion és társai a felségsértők halálával haljanak meg; azaz Tyburnba vonszoltassanak és ott felakasztatván, testük négy részre vágassék.”

Az ítélet kihirdetése után P. Champion a „Téged Isten dicsérünk” hálaéneket kezdte énekelni; Sherwin Rudolf pedig, egy világi pap, ki P. Championnek Rómából Angolországba jövet útítársa volt, hangosan felkiáltott: „Ez az a nap, melyet Isten nekünk adott, vigadjunk és örvendjünk azon!” A többiek az elítéltek közül, a szentírás más szavaival vigasztalták magukat.

Mielőtt a termet odahagyták, hogy a börtönbe visszatérjenek és ott láncra verve az ítélet végrehajtását várják, P. Champion a néphez fordult és halotti csend közepette a következőképpen szólott: „Azok után, amit hallottatok és most láttok, mint felségsértőket ítélték el bennünket, – legalább ezt akarják veletek elhitetni. De ezen ítélet után halljátok tőlem röviden a teljes igazságot. Ha én oly nagy és oly sok gonoszságot követtem el a királynő magas személye ellen, úgy bizonyára sem a királynő maga, sem pedig a kormány nem ígért volna önként életet, szabadságot, kitüntetést és gazdagságot, ha nekik néhány csekély dologban engedelmeskedem. – Maga Owen Opton, a Tower parancsnoka, ki mindenütt körülöttem van, ugyanezt az ajánlatot tette, amelyet a királynő és tanácsa; sőt még többet is ígért, ha csak egy keveset is engedek, ha csak pl. egy protestáns templomot meglátogatok. Owen Opton kétségkívül nem ment volna oly messzire, s a királynő sem ígért volna annyit, ha engem abban, amiről vádolnak, valóban bűnösnek tartottak volna. Így tehát, kedves hallgatók, tisztán *a katolikus vallás s nem a lázadás és összeesküvés oka elítéltetésünknek!*”

Ezen szavakkal hagyták el a foglyok a termet.

A következő napon P. Briant Sándort, öt más pappal együtt, ugyanezen módon ítélték el. Dec. 1-én kellett az ítéletnek hármon végrehajtatni, t. i. P. Champion, P. Briant és Sherwinen. A még hátralevő idejüket tehát gondosan arra használták fel, hogy a halálra jól elkészüljenek. De különféle látogatásokat is kellett még fogadniuk: hozzájuk jöttek a protestánsok, hogy őket a katolikus vallás elhagyására bírják, de jöttek a katolikusok is, hogy irántuk tiszteletüket nyilvánítsák, és magukat imáikba ajánlják. P. Campiont még nővére is meglátogatta, hogy tőle búcsút vegyen! Még ezt is fölhasználta a Tower parancsnoka, hogy a vértanút rávegye, hogy szabadság, kitüntetés és 100 font sterling (1200 ft) évi jövedelem fejében a protestáns vallásra térjen. Ámde Campion nem volt az a balga, ki ily hitvány áron a vértanú pálmát odaadja!

December 1-én, egy pénteki napon, végre más börtönbe vezették P. Campiont, ahol két elítélt vértanú társa már várakozott reája. A legnagyobb örömmel ölelték meg egymást. P. Campion lángoló lelkesedéssel beszélt arról a boldogságról, melynek néhány óra múlva részesei lesznek. A börtön előtt két szán állott készen. Köröskörül nagy néptömeg ácsorgott. Amint P. Campion a börtönből kilépett, barátságosan ezekkel a szavakkal üdvözlé a népet: „Isten oltalmazzon, Isten áldjon meg titeket és tegyen jó katolikusokká!” Az első szánra Campiont kötötték, a másikra P. Briantet és Sherwint fektették lábaikkal a lovak felé fordítva. Az út, mely körülbelül két angol mértföldet tett, kavicsos és sáros volt, miből elképzelhető, hogy a három hitvalló már a vonszolás által mennyit szenvedett. Még kellemetlenebbek voltak a gyalázások, élcek és a hitehagyásra való fölszólítások, melyeknek főleg a nyilvános helyeken elkecseregett protestánsok és prédikátoraik részéről ki voltak téve. Egy ilyen protestáns prédikátor gúnyosan arra intette a földön vonszolt P. Campiont, hogy készüljön jó

halálra. Viszont P. Champion arra intette, hogy ő meg készüljön a jó életre, amelynek a kezdete abban áll, hogy az igaz hitet kövesse. Másrészt a gyötrelmek közt vonszolt hősök az őket követő katolikusok részéről mindazon kedvességekben részesültek, amelyekkel csak ezek tiszteletüket és szeretetüket tanúsíthatták: a sarat letisztogatták a vértanúkról, áldásukat kérték, imáikba ajánlották magukat, stb.

Tyburnba érkezvén, nagy népsokaságot találtak, mely már oda csődült, köztük királyi tanácsosok, magas rangú férfiak, Arundel, Herfort, Warwick grófok és mások valának láthatók. P. Championt oldották le először a szánról és a bitófa alá szekérre állították.

Midőn fölszólították, hogy most már vallja be a királynő ellen elkövetett árulásait és kérjen tőle bocsánatot, így felelt a vértanú:

„Ha árulás az: katolikusnak lenni, akkor bevallom, hogy áruló vagyok; – ha azonban nem, akkor bizonyosságul hívom az Istent, aki mindent lát, és akinek borzasztó ítélőszéke előtt mindjárt meg fogok jelenni, hogy én semmi olyat el nem követtem, sem a királynő ellen, sem a haza ellen, sem bárki más ellen, amiért én az áruló nevét vagy a halált megérdemelném.”

Egy hivatalnok ama megjegyzésére, hogy a bűn törvényszékieleg be van bizonyítva, így válaszolt:

„Arra nézve, hogy én azokat a gonosz tetteket nem követtem el, amelyeket reám tolnak, nincsenek biztosabb tanúim, mint éppen azok a férfiak, akik bűnös gyanánt elítéltek. Ők jól tudják, hogy mi értékük van azoknak a vádaknak, amelyek miatt engem halálra ítélték; és hogy mennyit ér az én védekezésem, melyre való tekintetből engemet föl kellett volna menteniük; ők meg fogják egykor az igazat mondani, amikor majd annak elhallgatása semmi hasznot sem hajt nekik és amikor a maguk kára nélkül azt bevallhatják. Különbem én szívesen megbocsátok az esküdteknek, a bírának és általában mindenkinek, aki bármiképpen okozója halálomnak.” – Az öntudatos szavakra megrendült a tömeg.

A törvényszék tehát mintha eljárását és ítéletét igazolni akarta volna, újra fölolvastatta a vádat, anélkül azonban, hogy a vádlottnak szabad lett volna a vádat megcáfolni. P. Champion csak röviden kijelentette, hogy elítéltetésének igazi oka egyedül az, hogy ő katolikus pap és jezsuita; ő különben örömmel ontja véré a katolikus vallás igaz voltának bizonyosságául.

Ezzel a boldog vértanú eleget tett a körülmények által kívánt köteleességnek. Most már egyedül csak Istennel akart társalogni. Azonban ellenségeinek türhetetlensége most sem hagyta békében. Egy kálvinista fölszólította, hogy vele imádkozzék. „Senkit sem akadályozok abban, – felelt P. Champion – hogy imádkozzék, de mi egymással nem imádkozhatunk, mert nem valljuk ugyanazon egy hitet.” – „Akkor legalább a királynőért imádkozzál” – sürgeté a kálvinista. – „Igen! nagyon szívesen!” válaszolt a vértanú. „Hisz már eddig is oly sokszor imádkoztam a királynő üdvéért és azt most is megteszem!” Erre valóban imádsághoz fogott. „Melyik királynőért?” kérdé Howard tengernagy, aki határozottan protestáns volt ugyan, de józan ítéletű ember, s ki a vértanút ártatlannak tartotta, de nem volt képes elhinni, hogy ő azért a királynőért imádkozzék, aki őt ártatlanul halálra ítelteti. P. Champion azonban nyugodtan felelé: „Ő felségéért, Erzsébetért, az Önök és az én királynőmért.”

Végül kérte P. Champion a jelenvolt katolikusokat, hogy annak jeléül, hogy véré és életét a katolikus hitért áldozza föl, vele együtt a „Hiszekegyet” imádkozzák. A katolikusok teljesítették e kérését. Ekkor eltaszították lábai alól a taligát s a néptömegben a részvét adója gyanánt sóhajtozás és zokogás hangzott föl. Alig függött Champion néhány pillanatig a bitófán, midőn a bakó azonnal el akarta vágni a kötelet, hogy a még félig élőnek belső részeit kiszaggassa és testét négy darabra vágja.

A tengernagy azonban kardjához kapott és halállal fenyegette azt, aki a fölakasztatottat le meri venni, míg az él. Más előkelők is helyeselték ezt, és kívánták, hogy legalább az irgalmasság ezen cselekedetével tanúság adassék a boldognak jól ismert ártatlanságáról. Így tehát csak mikor valóban meghalt, vették le a holttestet, s úgy bántak vele, amint az akkori

angol törvények a felségsértőkre vonatkozólag parancsolták. Nem sokára magasan ki volt tűzve a vértanú levágott feje a londoni hídon, testének négy darabját pedig a város különböző részein akasztották föl, hogy mindenkinek elrettentő példa gyanánt szolgáljon.

Így halt meg Boldog páter Campion Ödön életének 42-ik évében 1852. év dec. 1-én. Ha rövid volt is az idő, melyet mint hithirdető Angolországban töltött, mégis sokat működött ott a szent hit megőrzésében, sőt terjesztésében is. A királynő legbizalmasabb lovagjainak egyike úgy nyilatkozott, hogy P. Campion lett volna az arra való ember, ha életét és szabadságát megtarthatta volna, aki egész Angolországot ismét a katolikus hitre visszavezesse. Dr. Allen pedig Jézus Társasága római angol kollégiumának rektorához így írt: „Az én véleményem szerint Campion nem dicsőítette volna meg úgy az Úr nevét, meg a mi nemzetünket és önök Társaságát, ha húsz évig és még azon felül is dolgozott volna, mint ahogy bilincsei, kínoztatásai és halála által megdicsőítette.”

És valóban, a katolikusok megerősödve hitükben, úgy szólván, diadalt ültek. Számtalan tudósítás, dicsőítő beszéd, költemény és más hasonló irat jelent meg, melyek a három szent vértanúnak: P. Campionnak és a vele kivégzett P. Briantnek és a szentéletű világi papnak, Sherwinnek, életét, fogságát, szenvedéseiket és halálukat tárgyalták. – A katolikusok főképpen azon voltak, hogy a három boldogtól ereklyéket kerítsenek, ámbár ez súlyos büntetések fenyegetésével tiltva volt. A köteleket, melyekkel Campion a kínpadon ki volt feszítve, drága pénzen vették meg, – még a vértanúk négy részre vágott testdarabjai sem voltak biztonságban, mert a hívek azokból is ereklyéket akartak magoknak szerezni; mások ismét a hősök véréből ázott vesztőhelyről földet vittek magukkal kedves ereklye gyanánt. – Egy szóval itt is beteljesedett, hogy a vértanúk vére az anyaszentegyháznak vető magja, amely után új katolikus élet ébred.

Boldog Woodhouse Tamás

Boldogunk születése helyét és idejét nem találjuk ugyan följegyezve, de azt igen is tudjuk, hogy rövid idővel Mária királynő halála előtt, tehát 1558-ban pappá szenteltetett és Lincolnshire grófságban mint plébános a lelkek üdvével foglalkozott. Midőn Erzsébet a

trónra jutott, odahagyta a plébániát, és Walesben egy előkelő családnál nevelő lőn; de lelkiismerete ellenkezése nélkül itt sem maradhatott soká. Hogy hová fordult ezután nem tudjuk, csak annyit tudunk, hogy 1561. május 14-én poroszlók által az oltárnál elfogatott és a Fleet-börtönbe hurcoltatott.

E naptól egészen haláláig (1573. jún. 19.), tehát 12 álló esztendeig különféle börtönökben sínylődött és alig lehet elképzelni a borzasztó szenvedéseket, melyeket hosszú időn át el kellett tűrnie. Erről csak az szerezhethet magának némi fogalmat, ki az angol börtönök akkori borzasztó állapotát tekintetbe veszi. Ugyanezen időből maradt ránk határozott, szilárd jellemének néhány szép vonása.

Midőn 1563-ban Londonban dögvész dühöngött, Tyrrel, a Fleet-börtön felügyelője, azt az engedélyt kapta, hogy a katolikus foglyokkal saját jószágára, Cambridgeshire-be, távozassék. Tyrrel ugyan katolikus érzelmű férfiú volt, de külsőképpen a körülményekhez alkalmazkodott, s nem igen törődött az egyház által parancsolt böjti napokkal. Woodhouse mint pap, tisztéhez tartozónak vélte, őt kellő tisztelettel, kötelességére figyelmeztetni. Meg is tette ezt egyszer-kétszer, de hiába. Harmadízben hozzá tévé, hogy ha őt még egyszer hús eledel mellett látja, tovább nála nem maradhat. – Tyrrel Woodhouse ez ötletére mosolygott, de mit sem válaszolt.

Két napra rá Woodhouse az asztalnál hiányzott. Tyrrel keresteti az egész házban, de sehol sem találhatják; ekkor két lovast indít útnak, hogy őt, ha netalán megszökött volna, visszavezessék. Ez a kísérlet is megghiúsulván, nyugtalanná lett, és helyetteséhez futárt menesztett Londonba, hogy Woodhouse-t mindenfelé nyomozza. De ekkor azzal a válasszal lepték meg, hogy Woodhouse abban és abban az órában megjelent a Fleet-börtönben és ismét régi helyén van.

Halálos büntetés alatt meg volt tiltva, hogy valaki a katolikus hitre térjen át. (Protestáns türelem és lelkiismeret szabadság!) Börtöntársai közt egy jómódú házból származó, de adósságba jutott ember is volt, ki a boldoggal való társalgás következtében a katolikus hitre tért vissza. Minthogy ezentúl többé meg nem jelent a börtönben levő protestáns kápolnában, beszéd tárgyává lőn, s végre följelentették. Az újonnan megtért kérdezé a boldogot, mit válaszoljon, ha a törvényszéknél azt kérdeznék, hogy ki volt az a merész, ki őt a katolikus egyházba fölvette: „mert azt, – úgymond, – hogy én katolikussá lettem, soha sem fogom eltagadni.” – Woodhouse erre azt felelte, hogy mondja meg csak egész bátran és őszintén az igazságot, mert ő mindenkor kész ezért vérével is adózni. De amit Woodhouse oly hön óhajtott, annak még akkor nem érkezett meg az ideje.

Egy más alkalommal késznek nyilatkozott egy elítélt katolikus helyett a halált elszenvedni. Ez az elítélt nem volt más, mint dr. Storie János, ki 1571. jún. 1-én Tyburnben hitéért vértanúságot szenvedett, s kinek neve szintén azok között foglal helyet, kik az 1886. december 29-ről keltezett pápai okmány által a boldogok sorába fölvetettek. Dr. Storie azonban természetesen a nagylelkű ajánlatot nem fogadta el.

Erzsébet királynő kincstárnokának és első kegyencének, Cecilnek, iratai közt egy levelet is találtak, mely Woodhouse-tól eredt és melyben a könnyelmű Cecilt inti, hogy alázatosan, minden tettetés nélkül vallja be Krisztus és az apostoli szentszék hatalma iránt való engedetlenségét és az egyházzal ismét béküljön ki. Fölszólítja őt, hogy erre a királynőt is serkenteni igyekezzék. A levél végszavai így hangzanak: „Ha Ön, amitől Isten mentse, ezt a tanácsot nem követné, akkor attól tartok, hogy szeretett népünk és hazánk végveszedelembbe jut, valamint hogy az Önnek és családjának romlására s örök kárhozatára lesz.” – Köszönet fejében őszinte és jószándékú tanácsáért csak azt kéri a boldog, hogy a levél meg vivőjének, úgyszintén a börtön felügyelőjének és a börtönőrnek, kik a levél tartalmáról mit sem tudnak, semmi baja ne essék.

Néhány napra a levél átadása után Woodhouse-t Cecil elé vezették, ki előtt épp ily bátor nyíltsággal beszélt. E bátor őszinteségének az lett a következménye, hogy vasra verték. A

hitvalló a kovácsnak fáradságáért jutalomképpen két shillinget adott. Hét nap múlva levették róla a rabláncokat. A kovács lesve várta, hogy ez alkalommal bizonyára még nagyobb jutalmat kap. „Ez egyszer – monda Woodhouse – üres kézzel kell távoznod! Akkor, midőn rám verted a vasat, adtam valamit, mivel biztos voltam, hogy annak viseléséért mennyei jutalmamat megkapom; most azonban, miután a láncoktól megfosztottál, egyszersmind a jutalomtól is elestem, amelyre magamat azok viselése által érdemessé tettem volna; de jöjj bármikor, verj rabláncokra és ha pénzem lesz, üresen nem fogsz távozni.”

A Cecilhez címzett és fenn említett levelet Woodhouse nagy örömeiben és lelkesedésében írta, mert éppen akkor Jézus Társasága tartományfőnökétől Párizsból megkapta a rendbe való fölvetelt.

Fogsága idejét arra is használta Woodhouse, hogy kisebb költeményeket és cikkeket írt a nép számára, melyekben azt az igaz hitre és az egyház iránt való engedelmességre visszaterelgetni igyekezett. Ezeket a kis iratokat saját aláírásával ellátván, kövecskékre erősítette a börtön ablakán át az utcára hajigálta.

Végre Woodhouse-t a londoni Guildhallba vitték, hogy ítéletet mondjanak fölötte. Arról vádolták, hogy felségsértést követett el, mert Erzsébetet Angolország királynőjének elismerni vonakodott. – Erre a vádra V. Pius pápa híres bullája adott alkalmat, melyet Erzsébet ellen írt.

Az államtanács elé vezetve ráparancsolták, hogy térdeljen le; ő azonban azt tenni állhatatosan vonakodott. Erre kérdezte őt Cecil, kit tart a jelenlevők közül a legnagyobb eretneknek? A boldog bátran felelt, hogy őt (Cecil) nem tartja éppen a legkisebbnek. Általában oly kérdéseket intéztek hozzá, hogy az azokra való válaszából kitűnjék, hogy hóbotos, bolond emberrel van dolguk; kit inkább Bridewellbe kellene vinni; hogy ottan legnagyobb szégyenére megvesszőztessék a helyett, hogy mint felségsértőt felakasztassák. Hanem a boldog oly nyugodt meggondolással felelt a hozzá intézett kérdésekre, hogy az esküdtek őt inkább a felségsértés bűnében marasztalták el és az erre szabott ítéletet hozták, hogy Newgate-be a halálra ítéltet börtönébe vitessék, onnét pedig a királynő parancsára a Newgate-től két angol mértföldnyire fekvő Tyburnbe hurcolják és fölakasszák.

Midőn a boldogot Newgate-be vitték, sok méltatlanságot kellett még szenvednie az úton, úgy, hogy egészen elerőtlenedve érkezett ezen helyre és az emeletre vezető lépcsőkön gyöngeségből többször összerogyott. Midőn észrevette, hogy valaki a körülállók közül megsajnálta, mosolygó arccal e szavakat intézte hozzá; „Oh e szenvedések édes kedvesek nekem.” – Egy másik azonban arcul ütötte; ehhez vígan, de egyszersmind szánakozva így szólott: „Bár adná az Isten, hogy tízszerre többet szenvednék érted, hogy ezen arculütést, mellyel illetél, az Isten neked számba ne vegye. Megbocsátok neked és kérem az Istent, hogy ő is megbocsásson neked, mint kívánom, hogy irántam irgalmas legyen.”

Newgate-be érkezvén, protestáns prédikátorokkal kellett vitatkoznia, kik őt saját téves hitükre akarták bírni. Az egyik különösen a tisztítótűz nem létezését akarta bevitatni. Woodhouse ezeknek oly talpraesetten válaszolt, hogy a körülálló protestánsok is szégyenkeztek prédikátoraik vereségén, míg ellenben a jelenlevő katolikusok csodálkoztak okos feleletein; mert Woodhouse-t ugyan szentéletű papnak, de tudós embernek nem tartották.

Végre elérkezett a várva várt nap, melyen 12 évi fogsága után áldozatát befejezhette. E nap 1573. június 19-ike volt és abban az évben pénteki napra esett. Türelemmel vértézve és minden szenvedésre készen ráfeküdt a szánra, melyen Tyburnba vonszolták. Midőn a vesztőhelyre érkezett, rövid ideig latinul imádkozott; a főlshóllításra, hogy angolul imádkozzék, hogy a jelenlevők vele együtt imádkozhassanak, válaszolva: „A katolikus hívekkel örömet imádkozom, ami pedig a más vallásúakat illeti, imádságuk hasznukra legyen ugyan s én is szíves-örömet kész vagyok érettük imádkozni, de velük együtt nem imádkozom, mivel más hitet vallanak.”

A Sheriff erre a felségsértők kivégeztetésénél szokásba vett mód szerint fölszólítja a hitvallót, hogy Istentől, a királynőtől s az országtól bocsánatot kérjen, mert ellenük súlyosan vétett. „Ellenkezőleg – felelé, – inkább töletek követelem Istennek nevében, hogy az Istennél és az ő szent egyházánál bocsánatért esedezzetek, mert lábbal tiporván az igazságot, Krisztus Urunk és annak földi helytartója, a pápa, ellen föllázadtatok.” – A „pápa” szó hallatára a jelenvolt eretnekek valóságos dühbe jöttek és teljes torkukból csak e szavakat ordították: „Akasszátok föl, akasszátok föl!” – Ez éktelen kiáltások a hitvallónak jelül szolgáltak arra, hogy lelkét még egyszer Istennek ajánlja, mialatt a taligát lábai alól elrántották. De nem sokáig hagyták függni; még meg sem volt halva, már is kettévágták a kötelet, úgy, hogy két ember által támogatva, maga ment a fatövéhez, mely a tűz mellé volt állítva és melyre ráfektették. Itt egészen visszanyerte eszméletét. Most a még élő vértanú testét fölmetszik, a beleit kiszakítják és a tűzbe dobják. – Némelyek állítása szerint még beszélt is, midőn a bakó szíve után nyúlt, hogy azt kiszakítván, a népnek e szavakkal felmutassa: „Íme az áruló szíve! Ez legyen sorsa a királynő minden ellenének.”

Fejét levágták, testét négy részre darabolták. A véres munka be volt fejezve s a tömeg széteszlott.

Így végezte Boldog P. Woodhouse 1573. június 19-én életét, melyet egészen Isten szolgálatának és felebarátja lelki üdvére szentelt. „Azon szomorú idők annyira különböző és oly gyorsan változó eseményeinek minden körülményei között, – mondja egy jelentés Woodhouse-ról, – mindig mérsékletet és bátorságot tanúsított. Szorgalmas volt a szentmisének bemutatásában, serény és kitartó felebarátjai szolgálatában; megható volt alázatossága és szerénysége.” S így tovább folytatja az egykorú emlékirat dicséretét, mely méltó a hőshöz, ki évek óta az után vágyakozott, hogy a katolikus hit igazságáért meghalhasson.

Boldog Nelson János

Előbb világi pap volt és csak rövid idővel vértanúi halála előtt vétetett fel Jézus Társaságába. York közelében Scheltenben előkelő szülőktől 1634-ben született. – Midőn már közel negyven éves volt, tudomására jutott, hogy Flandriának Douay nevű városában oly intézet létesült, mely Angolország számára papokat nevel. Nemes elhatározással csakhamar odautazott, hogy magát a megfelelő tanulmányok és erénygyakorlások által a papi pályára előkészítse, azután mint hithirdető a zaklatott katolikusok segítségére és vigasztalására hazájába visszatérjen.

Háromévi ott tartózkodása alatt oly ismeretekre tett szert s oly előmenetelt tett az erényességben, hogy elöljárói az egyházi rend fölvételére méltónak tartották s ennek folytán a cambrey érsek őt a douay-i intézet több növendékével együtt pappá szentelte. Ugyanazon év, vagyis 1577. november 7-ikén Angolországba küldetett, hol azonban papi működése vajmi rövid ideig tartó volt.

Yepez püspök az angol üldözések történetében (II. 63.) azt mondja, hogy Nelson kevéssel elfogatása előtt egy emberből a gonosz szellemet kiüzte s ez bosszúból azzal fenyegetődzött, hogy egy hét lefolyása alatt elfoghatja s e kiűzés életébe fog kerülni.

Bármiként legyen a dolog, Nelsont 1577. év dec. 1-én Londonban későn este azon pillanatban fogták el, midőn papi zsolozsmáját végezte s a „pápastaság” vagyis a katolikus hit és a papi méltóság gyanúja miatt börtönbe vettetett.

Őt, vagy hat nap múlva Nelsont a kormánybiztosok elé vezették s azt parancsolták neki, hogy a fenségi esküt letegye, vagyis, hogy a királynét az egyház fejének Angolországban esküvel elismerje; Boldog Nelson ez esküt megtagadta. A kérdésre, hogy miért vonakodik ezen esküt letenni, azt felelte, hogy azért, mert soha sem hallotta s nem is olvasta, hogy világi

fejedelem egyházfő is lehetne. A további kérdésre, hogy ki tehát az egyház feje, – nem tekintvén annak veszedelmes voltát, nyíltan és szabadon kimondotta, hogy az más nem lehet, mint a Pápa, ki Krisztus helytartója és Szent Péter utódja, következőleg az egész világon csak őt illetheti a legfőbb hatalom.

„Mint vélekedik tehát azon vallásról, mely most Angolországban uralkodik?” – kérdék a királyi biztosok.

„Az szakadár és eretnek vallás” – felelé Nelson minden habozás nélkül.

„Mit ért a «szakadár» szó alatt?”

„E szóval a római katolikus egyház egységétől való önkéntes elválást értjük.”

Hogy a biztosok oly nyilatkozatra bírják, melynél fogva elítélhessék, kérdéseikkel tovább is faggatták.

„Hát a királynő szakadár?” – kérdezik a biztosok.

Akkor felségsértésnek jelentették ki, ha valaki a királynőt szakadárnak, vagy eretneknek mondotta. Nelson tehát eleinte kitérőleg felelt ama kérdésre, s azt válaszolta, hogy a fölött kérdésre semmit sem mondhat, mert hisz a királynő érzületét az Angolországban uralkodó vallás fönntartása és terjesztése tekintetében nem ismeri.

„Ámde a királynő védelmezi és terjeszti e vallást; szóljon tehát, szakadár-, vagy eretnek-e a királynő, ha ezt cselekszi?”

Nelson néhány pillanatig szótlanul gondolkozott, mert nem igen akarta volna a királynőt felbosszantani; de még kevésbé akarta az Istent megbántani, saját lelkiismerete ellen cselekedni s a világnak botrányt szolgáltatni. Végre tehát így felelt: „Ha a királynő az Angolországban most uralkodó vallást terjeszti és oltalmazza, akkor ő szakadár és eretnek.”

„Ezzel eleget mondott” – viszonzák a biztosok és ismét a börtönbe vezették.

Stephenson Jézus-társasági atya, ki a dolgot egészen pontosan tudhatta, Pound Tamás S. J. életében mondja, hogy Nelson e kihallgatása és elítéltetése közé esik a Jézus Társaságába való fölvétele.

Vagy hét hét múlva, azaz febr. 1-én Boldog Nelsont ismét a törvényszék elé idézték, hol ismét ugyanazon kérdésekkel faggatták; minthogy ő is ugyanazon feleleteket adta, mint fenségsértő ellen, kimondották a szokásos halálítéletet. Nelson ezen ítéletet lelki nyugalommal fogadta, s többé nem is gondolt egyébre, mint hogy a halálra méltóképpen elkészüljön.

Midőn a börtönőr neje részvétből némi bort hozott neki, hogy, mint vélte, szomorúságát enyhítse; Nelson megköszönte a szíveséget, de az italt nem fogadta el, „mert – úgymond – megfelelőbb nekem a víz s azt jobban is szeretem.” Haláláig valóban nem is vett magához többé más táplálékot, mint kenyeret és igen gyöngye sör: minden idejét különben imádságban és elmélkedésben töltötte, nem is akart már egyébről valamit hallani, főképp világi dolgokról nem.

A bátor hitvallót egyik barátja meglátogatván a börtönben, azt tanácsolta neki, hogy a vértanú életét és halálát olvassa s arról elmélkedjék. A tanács tetszett ugyan neki, de szerényen megjegyezte, hogy Isten kegyelmével elég anyaga van az elmélkedésre és szellemének foglalkodtatására. És midőn ugyanazon barátja emlékezetébe hozta a bátorságot és örömet, mellyel a vértanú ezrei Krisztusért a legnagyobb kínokat panasz és rettegés nélkül kiállották; Nelson azt felelte, hogy ez neki is gyakran jut eszébe s oly bizalmat és erőt kölcsönöz szívének, hogy nem kételkedik a fölött, hogy a kegyelem őt is a haláltusában ezen mennyei vigasztalásban fogja részesíteni.

Vérontásának napja sokkal gyorsabban közeledett, mint talán ő gondolta. – Mielőtt még február 1-ején a törvényszék elé másodszor vezették, egy pap több katolikussal együtt meglátogatta a börtönben. A katolikusok február 2-ikán, mint a Boldogságos Szűz ünnepén, Nelson szentmiséjénél jelen akartak lenni és kezeiből a szentáldozást magukhoz venni, de ennek megbeszélésénél csakhamar aggódni kezdtek, hogy e nap talán nem célszerű, mert

ilyen ünnep alkalmával a titkos misére való gyülekezés gyanút kelthetne a poroszlókban. Azt határozták tehát, hogy a mondott célból az ünnepet követő napon jönnek össze; de Nelson mindenképp sürgette, hogy a szentáldozáshoz az ünnepet megelőző valamelyik napon járuljanak, amint meg is történt, anélkül, hogy valaki sejtene, hogy ebben Isten különös gondviselése intézkedett. Csütörtökön, azaz január 30-ikán, barátai összejöttek a börtönben: Nelson szentmisét mondott, s ők kezeiből vették az Úr testét; – február 1-én a törvényszék elé idézték és fölötte a halálos ítéletet kimondották; febr. 3-án, hétfőn, már a vesztőhelyre hurcolták.

Életének két utolsó napját, azaz szombatot és vasárnapot, elrejtett mély börtönben kellett töltenie, hétfőn azonban még a hajnal előtt a börtön felső részébe vezették. Itt két közeli rokona látogatására jöven, imádságba elmerülve találta. Mialatt rövid ideig egymással beszélgettek, a rokonok mindig szomorúabbakká váltak, ő azonban változatlanul nyugodt maradt és sem hangjában, sem arckifejezésében nem lehetett a szomorúságnak valami jelét észrevenni; sőt rokonait meg is feddette, hogy ezen állapotában tőlük vigasztalást és bátorítást reményelt, nem pedig azt, hogy könnyeikkel neki gyötrelmet okozzanak; ha szomorkodni és sírni akarnak, ám tegyék azt bűneik fölött, de nem fölötte, mert ő teljes bizodalommal reményli, hogy boldog lesz. Midőn azonban rokonai tőle elbúcsúzván, hangos zokogásban törtek ki, ő is megindult; de felindulását csakhamar megfékezte s a zokogó rokonokat nyugodtan bocsátá el magától.

Alig távoztak ezek, két anglikán tiszteletes lépett be hozzá, hogy hithagyásra rábeszéljék; de Nelson határozottan vonakodott velük szóba ereszkedni s arra kérte őket, hogy békében hagyják: tehát eredménytelenül távoztak.

Nemsokára a börtön udvarába levezették és szánra kötötték, hogy Tyburnba hurcolják. Elindulás előtt a hivatalnokok arra szólították föl, hogy bocsánatot kérjen a királynőtől, kit oly súlyosan megsértett. – „Nem, – felelé Boldog Nelson, én tőle bocsánatot nem kérek, mert nem sértettem meg.” E határozott szavakra a körülálló néptömeg zúgott és azt kiáltozta: „Föl kell tehát akasztani, amint az ilyen áruló megérdemli.” – „Jól van, – felelé Nelson, – legyen meg Isten akarata. Tudom, hogy meg kell halnom, s én arra kész vagyok, örömet meghalok; mert jobb itt a legkínosabb büntetéseket kiállani, mint a pokol örök gyötrelmeit szenvedni.”

Tyburnba érkezvén, leoldozták a szánról s azon taligára állították, mely a bitófa alatt állott. Itt első szavai valának: „Uram! a te kezeidbe ajánlom az én lelkemet” Azután a körülállók közül a katolikusokat arra kérte, hogy vele együtt a Miatyánkot, az Üdvözlégyet és a Hiszekegyet elimádkozzák, mely imádságoknak végeztével ő maga még a Confiteort és eme két zsoltárt mondá el: „Könyörülj rajtam, Isteni” és „A mélységekből kiáltok.” Azután a körülálló népséghez fordulván, ezeket mondá: „Legyetek ti mindnyájan tanúi annak, hogy én a katolikus egyház egyességében halok meg s ezen egyességért im örömet ontom véretem. Azért fohászkodom az Istenhez, és mindnyájatokat arra felszólítalak, hogy magatok is kérjétek, hogy véghetetlen kegyelméből ti is mindnyájan igaz katolikus keresztényekké váljatok s a római katolikus anyaszentegyház egységében éljétek és haljatok.” E szavaknál a nép kiáltá: „El veled és a római katolikus hittel!” A felzúdulásnak dacára a bátor vértanú még egyszer ismétlé e könyörgését.

Végre mind a jelenlevőktől, mind pedig a távollevőktől bocsánatot kért, ha talán valakit megsértett volna; ez alkalommal egyszersmind kijelentette, hogy ellenségeinek és üldözőinek szívből megbocsát s Istent kéri, hogy Ő is megbocsásson nekik. – Ekkor a hivatalnokok ismét arra szólították fel, hogy a királynőtől kérjen bocsánatot. Némi vonakodás után tehát így szólott: „Ha őt, vagy bárki mást megsértettem, kérek tőle és mindenkitől bocsánatot, amint én mindenkinek megbocsátok.” – E szavaknál parancsot adtak a bakóknak, hogy dolgukat sietve végezzék. Nelson még egy kis ideig imádkozott s a katolikusokat is kérte, hogy vele imádkozzanak, hogy Krisztus Urunk az ő keserves kínszenvedésének érdemei által lelkét

kegyesen az örök boldogságba fölvegye. – Midőn a taligát lábai alól kimozdították, a körülállók közül sokan hangosan felsóhajtottak: „Uram, vedd föl magadhoz lelkét!”

Mielőtt a vértanú csak félig meddig is holt lett volna, kettévágták kötelét s a még élő emberen elkezdték azt a barbár mészárlást és marcangolást, mely a legvérengzőbb vadak közt is alig fordul elő valaha.

Midőn a bakó Nelson még dobogó szívét kirántotta, a körülállók azt vallották, hogy a haldokló vértanú egy keveset fölemelkedett, ajkai mozogtak s némelyek e szavakat vélték hallani: „Megbocsátok a királynőnek és mindazoknak, kik halálomat okozták.” – A bakónak csak három, vagy négy bárdcsapással sikerült Nelson fejét leütni. Miután felhasított melléből szívét kirántották és fejét a tőkén bárdal leütötték, – testét négy részre darabolták és a város négy kapuja fölé függesztették, fejét pedig a londoni hídra tűzték ki.

Ily dicső vértanúsággal végzé P. Nelson János 1578. febr. 3-án rövid papi életét.

E rövid életírás, mely egy szemtanúnak nyomtatásban megjelent vallomásaiból és a douay-i kollégium kézírataiból van szerkesztve, Challoner püspök „A hithirdető papok emléklapjai, stb.” című művének I. 35–40. lapjain fordul elő.

Boldog Briant Sándor²

Amint már említve volt, Boldog Campionnal együtt Briant Sándor atya is elnyerte a vértanúság koronáját. 1553-ban Somersetshire-ben született és amint a vesztőhelyen maga is kijelentette, katolikus nevelésben részesült. 17 éves korában az oxfordi egyetemre került, ahol éppen úgy járt, mint Campion atya, csakhamar megelégedve katolikus neveléséről.

Volt azonban két tanára, kik közül az egyik szívében katolikus lévén, tanítványát is a katolikus hitnek megnyerni iparkodott; míg ellenben a másik nagyon is kedvezett az államvallás követőinek.

Így történt, hogy Briant ismét a katolikus egyházba tért vissza; de akkor már sehogy sem fért meg lelkiismeretével, hogy tovább is az egyetemen maradjon. Ott hagyta tehát az egyetemet és két előkelő angol családból származott ifjúval, önkéntes számkivetésnek magát alávetvén, – Douay-ba jött, ahol 1577. aug. 11-én megérkezett s az angol papnevelő intézet növendékei közé fölvetetett.

Egy dicső beszédben, mely a dicső vértanú magasztalására íratott, ezeket olvassuk: „Oxfordban méltán neveztetett ő az oxfordi szép ifjúnak; az volt ő valójában testiképp, lelkiképp. Arcáról az angyaltiszta ártatlanság, kedvesség és vidámság sugárzott, még pedig nemcsak kora ifjúságában, hanem a halál pillanatában is, sőt még akkor is, midőn a londoni Towerben a legembertelenebb kínzásokat bátran és dicsőségesen kiállotta.”

Douay-ban oly szorgalmat fejtett ki Briant tanulmányaiban, annyira bebizonyult valódi jámborságának és erényeinek szilárdsága, hogy már 1578. március 29-én tizenkét társával együtt pappá szenteltetett.

Éppen ebben az évben, 1578-ban történt, hogy a douay-i kollégium Rheimsbe volt kénytelen átköltözni. Briant is odaköltözött, ahol bevégezvén a szükséges tanulmányokat, XIII. Gergely pápa parancsára dr. Allen öt négy áldozópap társaságában Angolországba küldötte. Ezek 1579. aug. 3-án hagyták el Rheims városát. Első működési tere saját szülőföldjének kerülete volt és itt abban az örömben részesült, hogy Parsonsnak öreg édes atyját az egyház kebelébe visszafogadhatta.

De úgy látszott, az Istennek más terve volt Brianttal.

Nem sokáig működhetett itt; 1581. április vége felé már a poroszlók elfogták. Egy titkos kém följelentette Parsons atyának lakását és legott 100 fegyveres ember küldetett oda, hogy a

² A könyv megírása óta már a szentek sorában van (PPEK).

már oly rég óta keresett papot kézre kerítsék. De ő kevéssel ezelőtt elhagyta lakását, elfelejtette azonban magával vinni a Rómából hozott könyveit, feszületeit, képeit, érmeit. Midőn a poroszlók ezeket a dolgokat megtalálták és magokhoz ragadták, – a poroszlók vezetőjének az a gondolat ötlött eszébe, hogy jó lesz a szomszéd házat kikutatni, hát ha Parsons atya oda menekült. Nem akadtak ugyan Parsons atyára, de találtak helyette egy fiatal embert, kit azon gyanúból, hogy pap lehet, magukkal vittek és a tömlöcbe vetettek – és ez Briant Sándor volt.

A három font sterlinget, melyet nála találtak, elvették tőle, mert ez a katolikusok befogásánál jó mellékkeresett volt; megfosztották nemkülönben ruháitól és útítaskájától is, melyben egy ezüst kehely és más templomi készlet volt eltéve, ami nem az övé, hanem csak gondozására bízott dolog volt.

A börtönőröknek meg volt hagyva, hogy mindenkit elfogjanak, aki a fogoly után tudakozódik, ennek pedig sem enni, sem inni ne adjanak; minek következtében kevés híja volt, hogy az éhhalálnak nem esett áldozatul. Végre mégis kapott egy darabka sajtot, kevés kenyeret és egy pohár sört, de ettől annyira megszomjazott, hogy szomjának csillapítására, más víz hiányában, a háztető csatornájából lecsurgó vízcseppeket akarta kalapjával fölfogni, de azokat nem érthette el.

Nagyboldogasszony után való reggel Briantet a Towerbe kísérték át. Ama biztos hitben, hogy ott bizonyosan éhen hagyják halni, hátra maradt sajtját magával vitte, – és csak hosszas kérésére hagyták meg nála, midőn a Towerbe belépett. Azonban itt több enni és inni valót kapott, nem ugyan szánalomból, hanem azért, hogy a rákövetkező kínzásokat kibírhasssa.

A Towerbe való megérkezése után második napra a már említett Owen Opton, toweri hadnagy elé vezettetett, hogy ott hosszas vallatásnak alávetessék. Mindenek előtt azt akarták tőle kitudni: hol látta Parsons atyát? hol misézett? ki gyónt nála? – és miután semmit sem vallott, hozzáfogtak a kínzáshoz. Először is igazán ördögi kegyetlenséggel tüket szúrtak ujjainak körmei alá. A vértanú nyugodtan tűrt és elimádkozta magában a „Könyörülj rajtam, Isten!” zsoltárt és kérte az Istent, hogy bocsásson meg kínzóinak.

Dr. Hammond meredt tekintettel nézte a vértanút és félig magán kívül lábaival tombolván, fölkiáltott: „Mi ez? Ha valaki nem volna szilárd az ő hitében, (ti. ha valaki nem volna megátalkodott eretnek) ez untig elég volna őt megtéríteni.” – Ezután Briantet a kínzópadra fektették és testét úgy kifeszítették, hogy minden tagja ízületéből kikölkent, mivel sem hitét, sem Parsons atyát nem akarta elárulni.

A vértanú hóhérait kinevette és lusta embereknek gúnyolta. „Ez az egész, – úgymond, – amire képesek vagytok? Pedig még száz annyival is jöhettek; katolikus hitemért kész vagyok még sokkal nagyobb kínokat kiállni.”

Levették azután a kőpadról és visszavezették a börtönbe. Dr. Hammond azonban, midőn távozott, ezeket jegyzé meg: „Semmi esetre sem szerettem volna, hogy valaki olyan lett volna jelen, aki hitében nem szilárd és alapos”, ti. az eretnekségben. – Nem tekintvén a kimerültséget és fájdalmakat, melyeket egész testében érzett Briantet másodszor is a kőpadra húzták és még nagyobb erővel rángatták szét tagjait. Most már egészen bizonyosnak tartotta, hogy darabokra fogják őt szétszaggatni. De szívét Istenhez emelvén és Krisztus keserves kínszenvedéseire gondolván, ezeket a kínokat is kiállotta, míg végre a borzasztó fájdalom miatt elájult; de vízzel csakhamar ismét föllocsolták.

Azonban most sem szüntek meg őt kínozni, és úgy látszott, hogy csakugyan beigazolni akarják Norton, a Tower akkori hadnagyának szavait, melyeket Brianttról mondott: „Egy lábbal hosszabbra akarom nyújtani, mint ahogy az Isten őt teremtette. S ez az embertelenül elkínzott katolikusoknál gyakran szó szerint teljességbe ment.”

Ugyanez a bizonyos Norton azt is kérdezte a vértanútól, vajon a királynő-e Angolországban az egyház feje? „Én katolikus vagyok – válaszolá Briant – és e tekintetben azt hiszem, amit a katolikus hinni tartozik.” – „Hogy-hogy? – mormogá Norton. – A

katolikusok azt hiszik, hogy a pápa az.” – „Én is azt mondom” – viszonzá Briant; mire Norton őt szidalmazva és gyalázva arcul csapta.

A hivatalnokok e szavak hallatára azt tanácsolták, hogy az iszonyúan elkínzottat még az egész nap ott kellene hagyni a kínpadon; de látván, hogy a vértanú nem sokat gondol evvel, levették a kínpadról és egy földalatti tömlőbe zárták, ahol éji sötétség uralkodott. Itt sínylődött a vértanú egész 15 napon át nyomorúságosan öltözve és a nélkül, hogy a kínzás folytán kinyújtott kezeit és lábait használhatta volna; a többi szenvedése magától értetődik. Még azt a kínzószert is alkalmazták rajta, mely „a porkoláb leánya” név alatt ismeretes. Ez egy vas abroncsból állott, melyet szét lehetett nyitni és mindig szűkebbre összecsavarni, és amelyben a kínzandó térdelő helyzetben egy hústömeggé összepréseltetett úgy, hogy szájából, orrából és füleiből a vér patakként ömlött.

„Ez a kínzás – mondja egy szemtanú – és a vértanú rendületlen állhatatossága valóban hasonlítanak ama szenvedésekhez, melyeket a keresztény egyház első századaiban a dicső vértanúk kiállottak és melyeket az emberi erő magára hagyatva soha el nem viselhetett volna, ha az Isten különös és természetfölötti kegyelme által a hitvallót nem támogatja.”

És hogy Briantnél is az Isten ereje működött, bizonyságul szolgál a boldog vértanú maga, akinek sikerült észrevétlenül a fogságból egy levelet a Társaság atyáihoz juttatni, kik akkor Angolországban tartózkodtak. Ebben a levélben a következőket olvassuk: „Az első napon, midőn a kínpadon kínoztak, mielőtt a kínvallató kamarába mentem, buzgón imádkoztam és az Úrnak ajánlottam magamat s mindenemet. Ekkor természetfölötti lelki édesség töltötte el szívemet és mialatt Jézus szentséges nevét és a Boldogságos Szűz Máriát segítségül hívtam (ugyanis olvasómat imádkoztam), szívem öröme gerjedt, megvigasztalódott és kész voltam szívesen elviselni a kínokat, még abban a pillanatban is, midőn azokról tökéletesen bizonyos voltam.”

Főlemlíti azután fogadalmának megújítását, melyet már azelőtt arról tett, hogy szerzetbe lép és így folytatja: „Hogy amit most elmondok, csoda-e, vagy nem, a jó Isten tudja, de annyit mondhatok, hogy arról igazán és lelkiismeretesen bizonyóságot tehetek Isten előtt. Azt mondom tehát, hogy a kínzás végrehajtása után, jóllehet kezeimet és lábaimat erőszakosan kifesztették és ízeikből kirángatták, és jóllehet kínzóim valódi élvezettel gyakorolták testemen kegyetlen zsarnokoskodásukat, alig éreztem valami félelmet és kint; sőt mi több, a már kiállott kínzás szenvedései által mintegy megerősödtem, megkönnyebbültem és fölújultam. Teljes eszmélet mellett szívem békéjét és lelkem nyugalma mindig megtartottam. A biztosok ezt látván, eltávoztak és távozásukkor kiadták a rendeletet, hogy másnap újból hozzálassanak a kínzáshoz. Midőn őket így beszélni hallottam, mindinkább neki bátorodtam és csakugyan erősen hittem és bíztam, hogy Isten segítségével képes leszek a többi kínokat is béketűréssel elviselni. Ez alatt, amennyire tudom, édes Megváltónk keserves kínszenvedéséről elmélkedtem és fontolóra vettem, mily borzasztó kínokat szenvedett ő. Míg így elmélkedtem, úgy tűnt föl előttem, mintha bal kezem tenyere meg volna sebesítve és azt vérezni érezném. A kéz ugyan tényleg nem vérzett, azonban más fájdalmat nem éreztem, mint ezt a kezemben.”

Egyik fogolytársa előtt is, amint ennek naplójából kitűnik, úgy nyilatkozott, hogy valóban semmi fájdalmat nem érzett, midőn bakói őt kinyújtották és egész vadsággal szenvedéseit fokozni törekedtek.

Ugyanebben a levélben említést tesz arról is, hogy már két év előtt arra tökélt el magát, hogy valamely szerzetbe lép, ha az Isten úgy akarja. – Még Rheimsben érkezett gyóntatóatyjával, vajon lehetne-e reménye, hogy Jézus Társaságába fölveszik, ha Angolországba visszatér; a gyóntató erről nem kételkedett.

Azon reményben, hogy az Úr szőlőjében kifejtett tevékenysége nem lesz egészen haszon nélkül, többször meg is újította ebbéli elhatározását, de annak valószínűségét egyre halogatta. É közben fogságba került és ama kívánsága, hogy jezsuitává lesz, annyira fokozódott, hogy

végre valóságos fogadást tett, hogy ha Istennek úgy tetszik, egy év leforgása alatt Jézus Társaságába lép, föltéve, hogy fölveszik; és ez a fogadalma, mint mondá, szenvedéseiben nagy vigasztalására szolgált.

Minthogy később nem igen merte reményelni, hogy valaha szabadságát visszanyerje, az említett levélben kéri a Társaság elöljáróit, hogy vegyék föl a rendbe – Isten és lelkiismerete előtt ünnepélyesen ígervén, hogy elöljáróinak engedelmeskedni fog és a Társaság rendszabályait híven meg fogja tartani. „Ami egészségemet illeti, – írja továbbá, – arról ne aggódjanak, mert Isten jósága ismét visszaadta előbbi erőmet és napról-napra jobban érzem magamat.”

Az illető elöljárók már előbb ismerték a hitvalló erényeit és tudományos képzettségét s különben is elég okuk volt arra, hogy kérését teljesítsék és ily körülmények közt tett fogadalmát elfogadják és így forma szerint fölvetették a Társaságba, hogy a vértanúság koronáját még a szerzetesi engedelmesség érdemével is kiegészítse.

Amint már említve volt, Briant atya november 14-ikén hat más áldozópappal a Towerből Westminsterbe vezetett, hogy a törvényszék elé állíttassék. – Valamint előtte való nap Campion atya és társai, úgy most Briant is és a többiek, akik a törvényszék elé vezettek, kijelentették, hogy azokban nem érzik magukat vétkeseknek, amelyekkel vádoltatnak. De a bírák mindezzel nem törődven, elhatározták, hogy nov. 21-ikén kimondatik fölöttük a halálos ítélet.

A kitűzött napra Briant magamagának vágott tonzúrát (hajkoronát), mert a tonzúra egészen be volt növe, hogy megcáfolja amaz ellenvetést, mintha papi állását szégyellné. Továbbá a felfeszített Krisztus képét szénnel egy deszkára rajzolta és teljes diadallal vitte a foglyok élén, midőn Towerből Westminsterbe hurcoltattak. – Az ítéletben, mint az már szokásban volt, felségsértőknek nyilvánítottak. Az ítélet fölolvása után Briant ünnepélyesen kijelentette, hogy az igazságtalan és Istenhez, mint legfőbb bíróhoz föllebezett, a királyi próféta szavait idézvén: „ítélj meg engem, Isten! és határozd el ügyemet az istentelén nemzetség ellen.” (42. zsolt.)

Azok közül, kik november 20-án és 21-ikén halálra ítéltettek, amint láttuk, csak hárman voltak arra kiszemelve, hogy december 1-én végrehajtsák rajtuk a halálos ítélet. Arról is történt már említés, hogy e három boldog vértanú mennyit szenvedett már az úton. Midőn a

vesztőhelyre megérkeztek, Briantnek előbb saját szemeivel kellett látnia, hogy miként hajtatik végre az akkori angol igazságszolgáltatás véres munkája Campion atyán és Sherwinen, míg a sor ő reá került.

Midőn a taligára állíttatott, elkezdett a néphez beszélni és mintegy Isten ítélőszéke előtt állva, határozottan kijelentette, hogy semmiféle árulásban sem részes, és azért nem érdemli meg a fелsęsęrtőkre kiszabott halálbüntetést.

Ekkor még jobban zaklatták őt, mint két elődjét, hogy mondja ki, mit tart ő V. Pius pápa bullájáról? Mire felelte, hogy ő e bullát illetőleg azt hiszi, amit minden katolikus ember hisz és amit hite tanít. Azután egy szemtanú értesítése szerint kijelentette, hogy ő mint igazi katolikus hal meg és e vallástételt oly benső örömmel hangoztatta és arcán oly annyira visszatükröződő ártatlansággal és készséggel, – hogy mindnyájának szemeit és szíveit magára vont; és hangos szavakban adott kifejezést kimondhatatlan örömének ama megbecsülhetetlen kegyelemért, mellyel Isten őt kitüntette, kiválasztván arra, hogy a katolikus vallás védelmében életét föláldozhatja. Továbbá még azt is mondotta, hogy emez öröme csodálatos mértékben fokozódik az által, hogy szerencsés lehet Campion Ödön atyával együtt meghalni, ki ő vele ugyanazt a hitet vallotta és akit a legbensőbben tisztelt.

Végre a boldog vértanú elkezdte a „Könyörűlj rajtam” zsoltárt imádkozni és ez alatt a taligát lábai alól eltolták. A bakó azonban, nem tudni ügyetlenségből-e, vagy pedig gonoszságból, úgy erősítette meg a vértanú nyakán a kötelet, hogy az nem fojtotta meg, hanem egész teste mintegy állán függni látszott. És így történt, hogy a boldogot csakugyan még élve vették le a bitófáról és teljes eszméleténél vették ki beleit. És ez a borzasztó méészárlás oly soká tartott, hogy a nép részint szánalomból, részint mivel már undorral töltötte el a rémítő vadság, még az iszonyú jelenet befejezte előtt eloszlott.

Boldog Briant Sándor még csak 28 éves volt, midőn a vértanúság koronáját elnyerte. Az említett szemtanú állítása szerint képzett férfiú volt; szent beszédeiben kegyessége és kedvessége által tűnt ki és rendkívül nagy volt az ő buzgósa, béketűrése, kitartása és alázatossága. Csak egy évig érvényesíthette hitbuzgalmát az angol misszióban, de róla is elmondhatni, hogy ha 20 évig és azon felül is munkálkodott volna az Úr szőlőjében, akkor sem dicsőíti Istenét és hitét jobban, mint azt bilincsei és kínoztatása s halála által tette, melyeket hitéért oly hősie elszántsággal elviselt.

Boldog Cottam Tamás

Ez az erős lelkű vértanú 1549-ben Lancashire-ben protestáns szülőktől származott. Kellő kiképeztetés után az oxfordi egyetemre ment, ahol felsőbb tanulmányait be is fejezte. Később Londonba került, s ott szabad latin iskolának a vezetését vállalta el.

Cottam kezdetben éppen nem élt valami épületes és jó életet. De Isten az ő különös irgalmasságában megkönyörült az eltévedetten s őt közelebbi ismeretségbe hozta egy határozott katolikussal s a szent hitnek hű megvallójával, Pound Tamással.

Pound akkor még szabadon volt, később azonban a szent hitért többször börtönbe vettetett, úgy hogy rövid félbeszakításokkal London és Wisbaach börtöneiben majdnem 30 évig sínylődött. Pound meggyőző bizonyításai, szép jelleme és jámbor életének példája annyira meghódították Cottamot, hogy nem csak az üdvözítő szent hitre tért, hanem teljesen el volt határozva, magát egészen Istennek és az anyaszentegyháznak szolgálatára szentelni.

Még a mai napig meg van Cottamnak egy szép levele 1575. május 12-ikéről, melyben Poundnak, mint különös jótevőjének, forró köszönetet mond. „Őn által – írja ő – vont el engem az isteni irgalmasság a tévedés utairól, fölemelt, midőn már el voltam veszve. Olyan nagy jelentőségű dolog az jó baráttal bírni és Őn híven bebizonyította, hogy ilyen; Őn mutatta meg nekem azt is, hogy mily nagy a különbség az őszintén lelkiismeretes és a közönséges,

élvezetek után lihegő keresztény között. – Rossz utakon tévedeztem, a bűnnek utain; e fölött mélyen bánkódom. Most az erény útját követem és oly csodásan fölvidul a lelkem, hogy most már szabad vagyok a világi gondoktól, biztonságban vagyok az én ellenségeim elől és nem kell a pokoltól való nagy félelemben élnem. Ez valóban igen nagy dolog, és én mindezt Önnek köszönhetem.”

Ez az egész szép levél nem csak kedves ereklje a boldog vértanútól, hanem tanulságos betekintést enged az áttérőnek megtisztult lelkébe.

A levél Douay-ból van keltezve, ahová Cottam Londonból elvonult, hogy a bölcselet és a szent hittan tanulmányozására szentelje magát. Nem sokára megért az az elhatározása, hogy a világot egészen oda hagyja. Rómába ment, s miután ott diakónussá szenteltetett, mert a papi felszenteléshez az akkor megkívánt életkora még nem volt meg, 1579. április 8-ikán belépett a Jézus Társasága jelöltjei közé.

De Rómában való tartózkodása nem tartott sokáig. A forró éghajlat ártott neki. Az orvosok utasítása szerint először Avignonba, majd ismét Lyonba, s mivel egészségi állapota még most sem javult, végre Rheimsbe küldetett, hová időközben a douay-i kollégiumot is áthelyezték. – Itt szentelték pappá.

Lyonban történt, hogy Stedd az angol katolikusok áruló Júdása, őt is meglátogatta.

A hitehagyott ember Rómába utazott egyedül azon okból, hogy honfitársainak életmódját ott megfigyelve, őket az angol kormánynak elárulhassa; még attól sem irtózott, hogy céljának elérésére szentségtörőként járuljon az Úr asztalához. Ugyancsak árulási célok indították őt arra, hogy Cottamt Lyonban meglátogassa és őt Rheimsbe elkísérje.

Semmi rosszat nem gyanítván, elmondá neki Cottam az ő tervét, hogy egészségének helyreállítása végett Angolországba készülődik s egyúttal szándéka, ha alkalom kínálkozik, – Angolország megtérítésében közreműködni. – Rheimsbe megérkezvén, Stedd azonnal Párizsba siet, leírja az angol követség előtt Cottamt és a többi is, akik árulásának áldozataivá lettek. A követ a leírást tüstént Londonba küldi, innen a hivatal Angolország különböző kikötőibe meneszti azon utasítással, hogy a megjelölteket, amint szárazra lépnek, azonnal fogják el.

Cottamt azonban másképpen vezette az isteni Gondviselés a vértanúság babérjához.

Még újonc éveinek bevégezte előtt kínálkozott egy kedvező alkalom egynéhány pap kíséretében Angolországba utazhatni, amelyet ő elüljárói engedelmével felhasznált s azonnal el is utazott. Hozzájuk csatlakozott dr. Ely, volt egyházi és polgári jogtanár a douay-i egyetemen, Havard, vagy Howard álnév alatt katonaruhában. Doverben 1580. júniusban szerencsésen kikötöttek ugyan, minthogy azonban Cottamt a hajón felismerték, az álruhába öltözött katonának adták át azon utasítással, hogy vigye magával Londonba és a mellékelt irattal egyetemben Lord Cobhamnak, az angol kikötők főfelügyelőjének szolgáltatassa át. Örömmel engedett dr. Ely e megbízásnak. Alig, hogy kiértek Doverből, így szólította meg a rábízott foglyot: „Nem azért vettem önt át, hogy Lord Cobhamnak kiszolgáltassam, hanem, hogy Londonba kísérjem, ahová ön is menni szándékozik. Isten ments, hogy katolikus ember létemre egy papot szolgáltatassak át a hitem és vallásom ellenségeinek; lelkiismeretem ezt nem engedi, bűnnek tartanám e tettet. E két napi utat tehát Londonba együtt tesszük meg. Megérkezésünk után gondoskodjék ön magáról, mint én önmagamról.” S így is lőn. Dr. Ely Londonba jövet elbocsátá a reá bízott foglyot s mind ő, mind társa saját útjukra tértek.

P. Cottam azonban nyugtalankodni kezdett; kételkedett a fölött, vajon jó lelkiismerettel menekülhet-e, mivel abból társára esetleg nagy bajok háramolhatnak. A körülmények sajátságos összekerülése folytán valóban oda fejlődött a dolog, hogy dr. Elyt épp azért, hogy társát szabadon bocsátá, Lord Cobhamnak helyettese elé idézik.

E közben mintegy véletlenül találkozott Cottammal. Az első üdvözlések után így szólítja meg őt: „Egyikünknek a fogságba kell jutnia. Ön ismeri az én állásomat és helyzetemet s így elképzelheti, minő bánásmódban fogok én részesülni, ha valódi nevem alatt a bírák elé

kerülők. Ön ismeri saját helyzetét is. Ön döntsön a fölött, hogy kettőnk közül melyik kerüljön a fogságba. Egyikünknek mennie kell, itt nem lehet másképpen segíteni a dolgon; hanem kényszeríteni nem akarom önt, kész vagyok inkább bármely büntetést elszenvedni. – Cottam az égre emelé szemeit és kezeit és e szavakat mondá: „Jó! Hála Istennek! Egész életemben nem tudtam volna lelkemben megnyugodni, ha menekültem volna.” Miután dr. Ely megmutatta neki azt a házat, ahol jelentkeznie kell, elváltak egymástól örökre. Elvégezvén Cottam még néhány hátralevő ügyét, a jelzett helyre megy, hogy magát fogolyként átszolgáltassa. Ezen tett hősie volt, de egyúttal bizonyítja azt is, hogy öntudata semmiről sem vádolta, ami a királynő vagy az állam ellen való vétségnek csak látszatával is bírt volna.

Először is törvényszék elé vezették a pátert. Majd több protestáns prédikátor öt álló napon át különböző szónoki fogással faggatta és arra akarta öt bírni, hogy az egyháztól elpártoljon. Miután ez nem sikerült, a marshalseai börtönbe vitték. – Egyedüli bűne természetesen az volt, hogy katolikus pap.

Hat hónapig volt itt fogva, míg végre 1580. december 5-ikén a Towerbe vitték s ugyanazon hó 10-ik napján a vaskarikával való kínzásnak vetették alá azon szándékkal, hogy öt a királynő lelkiekben való felsőbbségének elismerésére bírják. Egész álló óráig tartott e borzasztó kínzás és mégis kevéssel utóbb még a kínpadra is kifeszítették és tagjait a legkegyetlenebb módon széthúzták. Sajátságosak azon kérdések, amelyeket a kínzás alatt hozzá intéztek. Először is azt kérdezték tőle, hogy minő penitenciát kapott gyóntatóatyjától; e kérdésre Cottam, aki bakói szándékát nem is sejtette, őszintén válaszolt, hogy így a kínpadtól megszabadulhasson. A második kérdéssel azt akarták kitudni, hogy minő bűnöket gyónt meg? Erre azonban így felelt: „Bűneimet senki előtt sem tárom fel, csak az Isten és gyóntató atyám előtt.” Erre még keményebben kínozták, úgy hogy a hitvalló nem tartóztathatta magát, hogy szemükre ne vesse a kínzóknak az ő kegyetlenségüket; egyúttal azonban határozottan kijelenté, hogy, ha halálra kínozzák is, soha sem felel azokra, amiket tőle kérdeznek.

Az említettek szerint Cottam Campionnal egy napon, 1581. november 14-ikén, állíttatott a törvényszék elé. Itt kijelentette, hogy csupán orvosainak tanácsára jött Angolországba, hogy ott egészségét helyreállítsa; s ez okból egészen nyíltan is körüljárt. Hiábavaló volt minden védelem. Halálítéletet mondtak ki valamennyi vádlott fölött; ennek végrehajtása azonban Cottamnél és néhány más papnál a következő év május 30-ikára halasztatott el.

Ezen a napon a négy hitvalló: Filbie, Kirby, Richardson világi papok és Cottam Tyburnba hurcoltattak. Az egész úton odafelé a „Téged Isten” háladalt énekelték. Boldog Filbie Vilmos és Kirby Lukács voltak az első áldozatok. A többire ráparancsoltak, hogy bajtársaik szenvedését nézzék, azon reményben, hogy az oly szörnyű halál szemlélete más gondolatokra fogja őket bírni. A hóhérok azonban csakhamar belátták, hogy ez semmit sem használ és a bitófához vonszolták a taligát a két hitvallóval. Hozzájuk is intéztek hat kérdést, melyek V. Pius bullájára és általában a pápának hatalmára vonatkoztak. Nyíltan kijelentették a hitvallók, hogy az ő hitük minden tekintetben a katolikus egyház tekintélyén alapszik. Cottamnek nyakán volt már a kötél, midőn a végrehajtó arra szólította föl, hogy vallja be árulása bűnét. „Örömmel bevallanám, – úgymond – ha bűnösnek érezném magamat, s kétségkívül egyik vagy másik közülünk be is vallotta volna már a kínpadon, hacsak oly embereknek nem tartanak bennünket, minőkhöz hasonlók eddig még nem léteztek.” – „A királynő – így szólt erre a sheriff – irgalmas lesz veletek, ha csak ti magatok irgalmasak lesztek önmagatok iránt.” – Cottam erre felelé: „Köszönöm a szívességet, de már csak tegyenek velem, amit jónak vélnék.”

E szavakat a sheriff úgy magyarázta, mintha Cottam kész volna engedni a hozzá intézett felszólításnak. Levétette tehát a taligáról és minden erővel rá akarta venni, hogy a protestáns hitre térjen. Cottam, jóllehet még nyakán volt a kötél, valóban azt hitte, hogy életének megkegyelmezték s azért köszönetét fejezte ki a királynő iránt. Erre a sheriff intette, hogy még csak egy dolog volna hátra, ti. nyilvánosan az egész nép előtt jelentse ki, hogy ő azt nem

követte el, amiért őt halálra ítélték, hogy ő nem azzal a szándékkal jött Angolországba, mint a többi halálraítélt, s hogy ő nem helyesli a pápának Angolországra vonatkozó terveit. Most vette magát észre Cottam: most látta csak, hogy mint akarták őt behálózni. Fölemelkedett tehát és erős szavakkal határozottan és ünnepélyesen bizonyosságot tett az ő és társai ártatlanságáról; kijelentette, hogy a világ minden kincséért sem fog egy betűt sem változtatni szent hitén. „Igen – folytatá – ha ezer étellel rendelkezném, kész volnék inkább mindannyiról lemondani, mint a katolikus vallásnak csak egy pontjától is eltérni.” Most már meggyőződött a sheriff, hogy előbb csalatkozott; megparancsolá a hóhéroknak, hogy tegyék ismét a taligára, mialatt bosszúsán mondá: „Ha már olyan makacs, végezzetek vele.”

Cottamet úgy állították föl, hogy látnia kellett, miként négyelik föl társát, Richardsont, kit ezalatt a bitófáról levettek. E szomorú látványnál többször ismételte e szavakat: „Úr Jézus, könyörülj rajtuk! Istenem, add nekem a kegyelmet, hogy mindvégig kitartó legyek.” Midőn a mézárálásnak vége volt, többször e szavakra fakadt: „Istenem, mily szörnyű látványt nyújtottál nekem!”

Midőn erre a bakó Richardson fejét magasra tartva a szokásos felkiáltást hangoztatta: „Isten tartsa meg a királynőt,” Cottam ezt tévé hozzá: „Kérem Istent, hogy őt megtartani és megáldani kegyeskedjék; én neki mint asszonyomnak, uralkodó királynőmnek és legmagasabb úrnőmnek teljes szívemből minden jót kívánok.” De midőn hozzá tették: „És mint egyházfőnek az egyházi dolgokban.” – „Nem; – válaszolá Cottam – ha ezen szavakat hozzá csatoltam volna, akkor már körülbelül két éve szabad lehettem volna.” A sheriff azon nyilatkozatára: „Őn áruló, ha ezt tagadja,” felelé Cottam: „Nem úgy van; ez a hithez tartozó dolog és én soha sem bántottam meg ő felségét, ha hitem vagy lelkiismeretem ellen való dolgot nem követeltek tőlem.” Ezek után ég felé emelé szemeit és halkán imádkozott. Még egyszer megszólítá őt a sheriff: „Cottam! könyörögjön kegyelemért és kétséget sem szenved, hogy a királynő irgalmas lesz ön iránt.” – „Lelkiismeretem – felelt ő – arról biztosít, hogy én őt soha sem bántottam meg;” ő mindazt a jót kívánja neki, amit saját lelkének kíván. Bármennyit szenved is, mind azért szenved, hogy lelkét megmentse s arra kéri a Magasságbelit, akit egyedül bántott meg életében, hogy szent Fiának érdemeiért kegyelmébe vegye föl őt. Ezen szavak után imádkozott, újra bocsánatot kért mindenkitől, valamint ő is mindenkinek meg akar bocsátani. Angolország bűnei – úgymond – Isten igazságos haragját fölingerlik, de kéri az Istent, hogy véghetetlen jóságában fordítsa el haragját e néptől s bűnbánatra gerjessze szívét. Végül fölszólítá a jelenlevő katolikusokat, hogy vele imádkozzanak és maga kezdte el a Miatyánkot. Az angyali üdvözlés e szavainál: „Asszonyunk szűz Mária... imádkozzál érettünk,” kirántották lábai alól a taligát.

A boldog vértanú addig maradt függve, míg egészen meg nem halt. Miután a felnégyelés előtt levetkőztették, ruhái alatt vitorlavászonból készült durva ruhára akadtak. Ez pótolta a szőrruha helyét, amelyhez Angolországban nem juthatott, s ez volt vezeklőöltönye, amelyet itt már nem is ismertek.

A különböző irányú szigorúbb és enyhébb protestáns prédikátorok arra használták ezt a körülményt is, hogy a vértanú fölött ügyetlen tréfáikat hallassák, mások ellenben csodálatukat fejezték ki a fölött, hogy ez ember kétévi fogságának iszonyú fájdalmaival és ismételt kínzásával meg nem elégedvén, még önsanyargatást is vállalt magára, amely körülmény komoly gondolatokat ébresztett bennük.

Miután a boldog vértanú testét a szokott módon felnégyelték, beleit megégették, a többi részeket és a többi három vértanú testét a bitófa alatt temették el és nem függesztették ki a város különböző helyein, mint máskülönben szokták tenni, mert a nép amiatt már zúgolódni kezdett, hogy Londont mézárszékké változtatják; oly tömegesen tüzték ki a fejeket a hidakra és az emberi testek részeit a város különböző helyein. Különben a katolikusok megjelentek a kivégeztetés helyén és kiásták az ott eltemetett vértanúk testeit, hogy azokat drága ereklyékül megőrizték.

* * *

Így szenvedett és halt meg Jézus Társaságának első öt áldozata Angolországban az Erzsébet királynő által megindított katolikus-üldözésben. Fogságban sínylődtek, kínpadra vonattak, s végül mint árulók a halált szenvedték egyedül azon okból, mert tántoríthatatlanul ragaszkodtak a katolikus egyház magasztos hitéhez, amely azt tanítja, hogy Krisztus Urunk egész egyházának éppúgy, mint minden részének, fejéül Szent Pétert és annak utódjait rendelte, nem pedig a világi fejedelmeket, legkevésbé pedig egy nőt.

Az egyház az apostoli szentszék főnhatóságának e vértanúit a boldogok közé avatta s nekik oltárokat emelt. S amit egykor Tertullián az első századok vértanúiról állított, hogy azoknak vére gyarapítja a keresztények számát, ugyanazt állíthatjuk bizonyos értelemben e vértanúkról is, akiknek dicső harcát és győzelmét leírtuk.

Minden rendű és rangú angol fiatal emberek seregesen jelentkeztek P. Parsonsnál, hogy őket a Jézus Társaságba felvegye. S jóllehet nagyon válogattak a felvételnél, mégis oly nagy volt a fölvettek száma, hogy már némelyek abbéli aggályaiknak adtak kifejezést, hogy Angolország ezek távozása által meg lesz fosztva a szükséges papi munkásaitól. E panasznak azonban nem volt komoly alapja. Mert egyrészt a Társaság az Angolországból nyert erőket hűen visszaszolgáltatta ismét az országnak, működési helyül Angolországot tűzvéni ki nekik; másrészt a külföldön fölállított angol papnevelő intézetek csakhamar megteltek oly ifjakkal, akik az angol misszióra előkészültek.

Alig múlt el egy év Cottam és társainak halála óta, s máris így írhatott dr. Allen az angol kollégium igazgatójának, P. Agazzarinak, Rómába: „Önök kollégiuma és a mienk az utolsó években 230 áldozárt szolgáltatott Angolországnak, akik közül a múlt évben tizenketten szenvedtek vértanúi halált. Körülbelül negyvenen a börtönökben sínylődnek.”

S annyi sok áldozár közül s oly szörnyű kínzások alatt csak ketten mentek át az ellenséghez; de ezek is beismerték hibájukat és bűnbánatot tartottak. S ami még csodálatraméltóbb, ezen áldozárok életéről és működéséről a legcsekélyebbet sem lehetett hallani, ami megütközésre, vagy botrányra szolgáltatott volna alkalmat.

Nem tehetünk jobbat, minthogy ezt a kis füzetet az öt boldog vértanú tiszteletére készített egyházi imádsággal fejezzük be. Az ő emléküket ezentúl az anyaszentegyház december hó elsején, boldog Campion és Briant halálának évfordulóján fogja megülni. – „Isten! ki az igaz hit, az apostoli szék felsőbbségének védelmére vértanúidat boldog Campiont és társait legyőzhetetlen állhatatossággal erősítetted: kérünk téged, gyámolítsd az ő közbenjárásuk által a mi gyöngeségünket, hogy hitünkben állhatatosak maradván, üdvünk ellenségének mindvégig ellent állhassunk, a mi Urunk Jézus Krisztus, a te szent Fiad által, aki teveled él és uralkodik a Szentlélek egyességében, mint Isten örökön örökké. Amen.”

Végszó

Kedves olvasó! Az a küzdelem, melyben ez öt boldog vértanú mint vezér hullott el, a történelem tanúsága szerint, sok ezer buzgó katolikus életébe került. Ennyi véráldozat kellett a türelmetlenségnek arra, hogy Angolországban a katolikus hitet csaknem gyökerestől kiirtsa és az országot protestánssá tegye. De hiába; a vértanúk vére, mint mindenütt, itt is megtermékenyítette a földet! Angolország újra a katolikus egyház anyai karjaiba kezd térni, s ha az események így tovább fejlődnek, rövid idő múlva újra katolikus ország lesz.

Sajnos, a katolikus hit ellen a protestáns vallás nálunk is hasonló harcot vívott. Édes hazánkban is sok katolikus vér folyt, midőn a hitújítás korában a kálvinisták, lutheránusok, unitáriusok az ősi hitet meg akarták semmisíteni.

Nekünk is vannak vértanúink, akik e szent hitért életüket is föláldozták.

Három magyar vértanúnk áll már közel a boldoggáavatáshoz, már régen foly Rómában a szentszéknél a hosszas tárgyalás, hogy az anyaszentegyház őket oltárainkra emelje. Ezek a mi kassai vértanúink, kiket a protestánsok csak azért, hogy katolikusok, hogy papok voltak, 1619. szept. 7-ikén megöltek.

Nevük: Kőrösi Márk, esztergomi kanonok, Pongrácz István és Grodócz Menyhért Jézustársasági áldozó papok. Különféle kínzások után összeszurkálták s lefejezték őket, testüket pedig piszkos helyre dobták, ahonnan csak Forgách Zsigmond nádor jámbor életű nejének, gr. Pálffy Katalinnak kérésére vették ki.

Halálukat sok csoda dicsőítette meg. Testük Nagyszombatban az Orsolya-szüzek zárdájában nyugszik. Engedje Isten, hogy mennél előbb mint boldogokat tisztelhessük és segélyül hívhassuk őket.³

³ A könyv megírása óta mindhárman a szentek sorában vannak (PPEK).